

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет міжнародних відносин

Кафедра германської філології та перекладознавства

ДИПЛОМНА РОБОТА

магістр

Освітній рівень

Галузь знань 03 Гуманітарні науки

Шифр і назва галузі знань

Спеціальність 035 Філологія

Шифр і назва спеціальності

Спеціалізація 035.04 Германські мови та літератури (переклад включно)

на тему: **Відтворення структурно-семантичних особливостей
фінансово-ринкових термінів у мові перекладу**

Шифр 15105

Виконала:

студентка 2 курсу, група ФПАМЗ-19-1

Підпис

Н.О. Долобанько

Ініціали, прізвище

Керівник: д. філол. н., професор

Вчене звання, науковий ступінь

Підпис

Ю.П. Бойко

Ініціали, прізвище

Нормоконтроль: к. пед. н., доцент

Вчене звання, науковий ступінь

Підпис

О.О. Мацюк

Ініціали, прізвище

До захисту допускаю:

Зав. кафедри проф. Бойко Ю.П.

“ ” _____ 2020 р.

Хмельницький, 2020

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕРМІНОЛОГІЯ ЯК ГАЛУЗЬ ЛІНГВІСТИКИ	8
1.1. Термін як складовий компонент фахової мови.....	8
1.2. Різні підходи до визначення терміну.....	9
1.3. Явище термінологізації.....	13
1.4. Сфери функціонування термінів.....	21
1.5. Терміни у сфері економіки.....	27
1.5.1. Англійська економічна терміносистема – основа формування української фінансово-ринкової термінології.....	27
1.5.2. Фінансово-ринкові терміни та терміносполучення.....	30
1.5.3. Полісемія економічних термінів.....	35
1.6. Економічні реалії.....	39
Висновки до Розділу 1.....	42
РОЗДІЛ 2. ФУНКЦІОНУВАННЯ ФІНАНСОВО-РИНКОВИХ ТЕРМІНІВ У СУЧАСНИХ АНГЛОМОВНИХ ЗМІ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇХ ПЕРЕКЛАДУ	44
2.1. Роль фінансово-ринкових термінів у мові сучасних ЗМІ.....	44
2.2. Основні понятійні сфери фінансово-ринкової діяльності та обслуговування її англомовною терміносистемою.....	63
2.2.1. Лексико-семантичне поле “учасники ринково-економічних відносин” та переклад українською мовою.....	63
2.2.2. Одиниці лексико-семантичного поля “місця здійснення економічної діяльності” та їх переклад.....	66
2.2.3. Лексико-семантичне поле “Капітал та грошові операції” у перекладі на українську мову.....	67
2.2.4. Лексико-семантичне поле “Ринок, товари та збут” у перекладі.....	71
2.3. Фразеологічні одиниці, що являють собою фінансово-ринкові терміни....	73
Висновки до Розділу 2.....	76
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	78
ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	81

ВСТУП

Розвиток цивілізації супроводжується появою численних термінів у різних галузях науки й техніки. Оскільки переважну частину лінгвістичного фонду складає фахова лексика, то цілком природно, що лінгвісти надають особливого значення дослідженню структурно-семантичних особливостей терміна [20, с. 34].

За останні роки в українському суспільстві зросла роль банків та економічних відносин зокрема. Фінансово-ринкова термінологія англійської та української мов постійно поповнюється новими одиницями. Укладачі термінологічних словників не встигають фіксувати нові слова і словосполучення. Тому, **актуальність** даної роботи визначається ситуацією, що склалась в галузі термінологічних досліджень, зокрема необхідністю детального опису активних процесів, що відбуваються у фінансово-ринковій термінологічній підсистемі. Актуальність зумовлена також необхідністю подальшого дослідження структурної організації лексичних одиниць мовної системи, вивчення специфіки окремих угруповань цих одиниць, одним із яких є лексико-семантичне поле фінансово-економічних термінів.

Принципові підходи до вивчення терміна і термінології у вітчизняній лінгвістиці засновані на дослідженнях Г.О.Винокура, Д.С.Лотте, О.О.Реформатського, В.М.Лейчика, В.П.Даниленка, Т.Р.Кияка [10; 41; 56; 42; 16; 30]. На думку більшості з них, основним елементом термінології як складової терміносистеми є термін. Таким чином, не визначивши місце терміна у сучасному мовознавстві та його основних ознак, не можна розглядати будь-яку терміносистему. Це й зумовлює наше мету нашого дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Магістерська робота пов'язана з проблематикою наукової теми кафедри германської філології та перекладознавства «Проблеми лексико-граматичної семантики, прагматики та стилістики в когнітивно-дискурсивній парадигмі».

Об'єктом дослідження є фінансово-ринкові терміни, вибрані із сучасних англійських ЗМІ.

Предметом дослідження є особливості перекладу фінансово-ринкових термінів.

Мета дослідження – вивчити особливості функціонування фінансово-ринкових термінів у сучасних англomовних ЗМІ та застосувати адекватні способи їх перекладу на цільову мову.

У зв'язку з поставленою метою передбачається розв'язання таких **завдань**:

- з'ясувати історію вивчення фінансово-ринкових термінів у мовознавстві;

- описати особливості англomовної економічної терміносистеми;

- визначити роль фінансово-ринкових термінів у ЗМІ;

- проаналізувати особливості перекладу фінансово-ринкових термінів;

- розробити класифікацію термінів щодо понятійних сфер фінансово-ринкової діяльності;

- вивчити особливості заголовків, що містять економічні терміни та ідіоми, що являють собою економічні терміни.

Методи, що використовувались при дослідженні є такі: метод спостереження, описовий, метод порівняння; метод компонентного аналізу, що використовувався для встановлення структури значення досліджуваних одиниць; дефініційний аналіз, що використовувався для аналізу словникових дефініцій англomовних номінацій фінансово-ринкових термінів; кількісний аналіз, застосування якого дало змогу визначити найвдаліші шляхи передачі економічних термінів українською мовою.

Матеріалом дослідження слугували терміни, дібрані із сучасних англomовних ЗМІ, таких як the Sunday Times, Newsweek, the Times, the Independent, the Economist, the Guardian, the Wall Street Journal, Today, the Financial Times у кількості 150 одиниць.

Положення, що виносяться на захист:

1. Термінологія займається прошарком лексики, до складу якого входять назви предметів, дій, процесів, явищ, осіб, безпосередньо пов'язаних з певною галуззю. Зокрема термінологія – це сукупність термінів конкретної галузі

виробництва, діяльності, знань, що утворює особливий сектор лексики. Вона вивчає терміни – особливі слова та словосполучення, які вживаються у певному контексті. Термін належить до загальної лексичної системи мови лише завдяки конкретній термінологічній системі (термінології).

2. Складені терміни, на відміну від вільних терміносполучень і так званих мовленнєвих термінів, характеризуються повною усталеністю й відтворюваністю, усі їх компоненти відбивають стабільні семантичні ознаки означуваного поняття. Вільні терміносполучення і мовленнєві терміни характеризуються відносною усталеністю і можуть включати у свій склад компоненти, що відбивають нестабільні семантичні ознаки, поява яких обумовлена завданнями комунікації, необхідністю передачі визначеної інформації у повному описі спеціального об'єкта чи поняття.

3. Класифікація термінів дозволила виділити такі тематичні групи загальноновживаних слів, залучених до фінансово-ринкової термінології за семантичним критерієм: 1) назви тварин та частин тіла: *bear, bull, snake, piggy, eagle, tail, hand, head*; 2) предмети домашнього вжитку: *box, seat, book, match*; 3) назви частин будівель та предметів інтер'єру: *garage, hedge, floor, window*; 4) назви одягу: *cap, collar, jacket, corset*; 5) інші предмети довкілля: *bubble, balloon, band, kite*; 6) назви станів, властивостей, якостей: *blowout, blip, boom, bulge, depth, life*. Наприклад, *depth* (глибина ринку) – показник ступеня, до якого ринок може абсорбувати купівлю і продаж без значних змін у ціноутворенні.

4. Полісемія економічних термінів в англійській мові відбиває поглиблення, уточнення і розвиток спеціальних знань. Полісемічний термін своїм змістом диференціює чимраз глибше розуміння природи речей, створюючи основу для здійснення процесів поступового переосмислення елементів термінології, що відбивається у їхній семантичній структурі. Полісемія економічних термінів в англійській мові розвивається на основі метафоричних і метонімічних зв'язків між лексико-семантичними варіантами термінологічної одиниці.

5. Серед прийомів перекладу термінів та терміносполучень економічної тематики у цьому дослідженні найвдалішими є такі: 1) переклад за допомогою калькування (дослівний переклад); 2) переклад за допомогою словникового відповідника тобто підбору еквівалента у цільовому тексті; 3) переклад за допомогою контекстуального розтлумачення терміна (описовий переклад); 4) транслітерація або транслітерування.

Теоретичне значення роботи полягає у можливості використання її результатів для вивчення закономірностей трансформаційних та транспозиційних процесів при передачі структурно-семантичних особливостей фінансово-економічних термінів на цільову мову.

Наукова новизна роботи полягає у вибраному підході до аналізу об'єкта дослідження, а також у новизні фактичного матеріалу, який підлягає опису. У роботі здійснено дві класифікації фінансово-ринкової термінології: за способами перекладу та за понятійними сферами фінансово-ринкової діяльності.

Практичне цінність роботи зумовлена тим, що її матеріали можна використати у викладанні курсів основ перекладознавства, теорії та практики перекладу з англійської мови на українську, а також у спецкурсах із термінознавства та перекладу економічних текстів.

Апробація роботи. Результати роботи обговорювалися на Міжнародній інтернет-конференції 17 грудня 2020р. у м. Вінниця. За результатами обговорення було опубліковано «Полісемія економічних термінів» у матеріалах Міжнародної інтернет-конференції «Наукові підсумки року», 2020.

Структура магістерської роботи. Дослідження складається зі вступу, двох розділів – теоретичного та практичного, висновків, переліку використаних джерел у кількості 111 одиниць, із них – 85 основних джерел; 16 – довідкових та 10 джерел ілюстративного матеріалу.

У **Вступі** визначається мета та завдання роботи, вказується використаний матеріал, розкриваються актуальність та цінність результатів дослідження.

У **першому розділі** розглядаються сутність фінансово-ринкової термінології, описуються особливості функціонування фінансово-ринкових

термінів в економічних текстах та їх специфіка, а також труднощі перекладу даної категорії слів.

У **другому розділі** досліджується функціонування фінансово-ринкових термінів у публіцистичних джерелах та встановлюються ефективні шляхи їх перекладу на цільову мову.

У Загальних **висновках** підведено підсумки проведеного дослідження.

Загалом дослідження виконано на 80 сторінках основного тексту, та на 7 сторінках викладено літературні джерела.

РОЗДІЛ 1. ТЕРМІНОЛОГІЯ ЯК ГАЛУЗЬ ЛІНГВІСТИКИ

1.1. Термін як складовий компонент фахової мови

Термінологія стала окремим об'єктом лінгвістичного дослідження лише за останні 30-40 років у зв'язку із значним прогресом науки і техніки. Науковці здійснили багато спроб дати визначення поняттю «термін», але жодне з них не отримало більшості голосів вчених. Тому поняття наукового терміну так і залишається невизначеним, однак це не заважає виокремлювати його у фаховому тексті. О. Реформатський зазначає, що будь-який термін є словом, але не будь-яке слово є терміном, і тому має обмежену сферу вживання [56, с.45]. В Ярцева у своєму лінгвістичному енциклопедичному словнику дає таке визначення поняття «термін» < лат. terminus – слово або словосполучення, що позначає поняття спеціалізованої галузі знань чи діяльності» [90, с. 478].

Отож, термінологія займається прошарком лексики, до складу якого входять назви предметів, дій, процесів, явищ, осіб, безпосередньо пов'язаних з певною галуззю. Вона вивчає терміни – особливі слова та словосполучення, які вживаються у певному контексті [90].

Термінологія також означає більш формальну дисципліну, яка систематично вивчає поняття, специфічні певній галузі або сфері людської діяльності, за допомогою дослідження та аналізу термінів у даному контексті, з метою підвищення правильності вживання певного терміну [51].

Термінологія базується на власних теоретичних принципах та містить такі аспекти:

- аналіз понять та понятійних структур, які вживаються у певній галузі або сфері людської діяльності;
- визначення термінів, які позначають поняття;
- встановлення відповідності між термінами різних мов;
- упорядкування термінології у базі даних;
- керування термінологічною базою даних;
- створення нових термінів.

Можна виділити таких два типи термінології:

– термінологія, яка працює з одним певним терміном або обмеженою кількістю термінів;

– термінологія, яка працює з усіма термінами певної галузі або сфери людської діяльності [58].

Як дисципліна, термінологія має певне відношення до перекладу, оскільки паралельно вивчається в університетах та лінгвістичних школах. Великі департаменти перекладів та бюро перекладів часто відокремлюють відділ термінології, або вимагають від перекладачів здійснення термінологічних досліджень.

Отже, термін належить до загальної лексичної системи мови лише завдяки конкретній термінологічній системі (термінології). Зокрема термінологія – це сукупність термінів конкретної галузі виробництва, діяльності, знань, що утворює особливий сектор лексики [58].

1.2. Різні підходи до визначення терміну

Необхідність визначення лінгвістичної природи терміна вмотивована наявністю розбіжностей поглядів дослідників на дану проблему, про що йшлося вище. Загалом нині можна виокремити два основних підходи до визначення терміна.

Прибічники першого підходу називають терміном слово або словосполучення, мовний знак якого корелює з відповідним поняттям в системі понять даної галузі знань (В. П. Даниленко, О.М. Іващшин, Л. О. Кияк Т.Р., В. М. Лейчик та ін.) [16; 22; 30; 42].

Прибічники другого підходу наголошують на тому, що термін не є особливим словом, це особливе використання лексичної одиниці незалежно від того, якою частиною мови це слово репрезентовано, тобто функція, вид використання, а не особливий тип лексичних одиниць [13; 27].

Проте більшість вчених все ж говорять, що жоден із зазначених підходів до визначення терміна не може бути визнаний цілком задовільним. Лише у сукупності вони дозволяють зрозуміти сутність терміна [13].

Термінологія економіки представлена прошарком лексики, що обслуговує галузь економіки і до складу якого належать назви предметів, дій, процесів, явищ, осіб, безпосередньо пов'язаних з економікою як галуззю професійної діяльності [2].

Визначенням ролі термінів у науковому пізнанні цілеспрямовано займається когнітивне термінознавство, хоч когнітивні характеристики терміноодиниць і їх функція у загальному процесі наукового пізнання, вивчення проблем взаємовпливу термінології (її упорядкованості, системності) і словникового складу мови в сучасному мовознавстві потребують більше уваги з боку науковців. У низці робіт вказується на такі основні когнітивні, або гносеологічні функції термінології, як фіксація, збереження й передача знань (інструментальна функція), а також евристична і як її різновид – систематизуюча функція термінів. Іноді загальні функції терміна зводяться до номінативної функції, або функції фіксації знання: сигніфікативної, або знакової функції, комунікативної, або функції передачі знання та прагматичної функції [42]. Детальна типологія функцій терміна, у яких поряд із виявленням традиційними (інструментальної, комунікативної, евристичної, системної тощо) обґрунтовано нові специфічні функції (діагностична, прогностична тощо), подається у працях Т.Р.Кияка [30].

Крім термінів, у номінативному бізнес-просторі, що формується, активно функціонують професіоналізми і професійні жаргонізми, а також одиниці номінації, які об'єднують загальне поняття передтерміна – найменування, термінологічний статус якого ще не одержав нормативного визнання. До передтермінів можна віднести: а) описові звороти – багатокомпонентні номінативні словосполучення, що використовуються для іменування спеціальних понять і дозволяють достатньо точно описати їхню суть, але не відповідають вимозі стислості; б) сурядні словосполучення, такі як *прибуток*

та витрати; фінанси та кредит; в) сполучення, що містять дієприкметниковий або дієприслівниковий зворот [14].

Складені терміни, на відміну від вільних терміносполучень і так званих мовленнєвих термінів, характеризуються повною усталеністю й відтворюваністю, усі їх компоненти відбивають стабільні семантичні ознаки означуваного поняття. Вільні терміносполучення і мовленнєві терміни характеризуються відносною усталеністю і можуть включати у свій склад компоненти, що відбивають нестабільні семантичні ознаки, поява яких обумовлена завданнями комунікації, необхідністю передачі визначеної інформації у повному описі спеціального об'єкта чи поняття [14].

Таким чином, складені терміни класифікуються нами як спеціальні структурно-семантичні утворення, що відрізняються від слів, вільних словосполучень і фразеологічних одиниць загальнолітературної мови, а також від однослівних термінів і актуальних одиниць термінологічної номінації (термінологічних словосполучень вільного характеру й мовленнєвих термінів). У межах єдиного найменування складені частини розчленованого терміна (головна і залежна) виступають як термінокомпоненти (компоненти складеного терміна) [7].

У своїй сукупності терміни становлять собою систему, що відповідає системі взаємозалежних понять тієї чи іншої наукової галузі. Ці сукупності термінів класифікуються вченими по-різному – як термінології або ж термінологічні системи (терміносистеми) [15].

Розмежування терміна й загальноновживаного слова орієнтовано на вирішення практичних цілей викладання англійської фахової мови у немовних вузах при розмежуванні лексичних одиниць з погляду їх основних і другорядних значень. Так, загальноновживані слова, будучи, як правило, багатозначними, мають у ролі своїх основних значень загальнономовні, тоді як термінологічні значення виступають у їхній структурі в ролі другорядних [20]. Наприклад, загальноновживане слово *lot* може функціонувати у своєму другорядному значенні як банківський термін *партія цінних паперів, що є одиницею угод на фондовій біржі*. Терміни ж своїми основними значеннями

виражають відповідні спеціальні поняття і, як відомо, мають загальнономвні значення в ролі другорядних. Прикладом може служити термін *dividend*, основне значення якого *dividend* є термінологічним, тоді як другорядне значення *перевага*, *користь* є загальноновживаним. У роботі ми виходимо з розуміння терміна як слова, термінологічне значення якого є основним [20]. В ідеальному випадку терміни – це слова, смислова структура яких вичерпується значеннями, пов'язаними зі спеціальною галуззю знань, типу: *audit*, *finance*, *fiscal*, *to asses* [24]. Виходячи з такого розуміння терміна, можна пояснити властивість одиниць типу *dividend* функціонувати в ролі загальноновживаного слова в одному з його другорядних значень. Вищесказане дає підстави для розуміння терміна як слова, яке у всіх своїх значеннях чи в частині значень, виражає спеціальне поняття науки, техніки, виробництва і т.д. і яке функціонує переважно у спеціальній сфері. Основним значенням терміна чи термінологізованого слова в нашому дослідженні ми вважали перше значення смислової структури слова, зафіксоване у сучасних словниках англійської мови [24].

Отже, із усього викладеного вище можна зробити висновок, що пріоритетними для терміна вважають наступні властивості: співвіднесення з відповідним поняттям у лексичній системі певної галузі науки або техніки, системність, стилістична нейтральність, наявність точної дефініції, стислість, спеціальна сфера функціонування, незалежність від контексту, моносемія, можливість існування у вигляді слова або словосполучення, мотивованість, загальноприйнятність. Проте зауважимо, що сукупність перелічених ознак існує лише в ідеалі для невеликої кількості термінів. У дійсності ж та чи інша ознака або відсутня, або має неповне вираження.

1.3. Явище термінологізації

Термінологізація – це процес залучення, або залучення і переосмислення загальноновживаних слів у терміносистему для номінації нових понять, а термінологізована одиниця – це колишнє загальноновживане слово, яке покинуло межі лексики загального вжитку й у певному контексті та в результаті переосмислення або довантаження набуло термінологічного значення для ідентифікації нового поняття [30].

Для дослідження термінологізаційних процесів значний інтерес становить питання смислової цілісності та розкладності термінологічних словосполучень. За ступенем смислової розкладності термінологічних словосполучень та за ступенем відображення в них системності понять певного термінологічного ряду атрибутивні термінологічні словосполучення були поділені на два типи:

1) усталені термінологічні словосполучення і 2) термінологічні словосполучення, які зберігають самостійність кожного з компонентів (розкладні). Наприклад: *bear market* – ринок, на якому спостерігається тенденція до пониження курсів і на якому переважають спекулянти, що сприяють цьому пониженню; *blue chips* – найпопулярніші акції, які мають високий курс (як правило, акції провідних компаній). Механізм творення цих термінологічних словосполучень набуває семантичного змісту. Структури утворюються внаслідок метафоризації. Значення термінологічних словосполучень другого типу повністю чи частково мотивується значенням його компонентів. Термінологічні словосполучення цього типу утворені синтаксичним способом. Такі термінологічні словосполучення зберігають самостійність кожного з компонентів: *deficit financing* – дефіцитне фінансування, *bank deposit* – банківський депозит, *investment bank* – інвестиційний банк. Семантизація нерозкладних термінологічних словосполучень, ускладнених ідіоматичним характером взаємовідносин між компонентами, сприяє поглибленню термінологічної компетентності, спрощує процес розуміння банківської термінології, оскільки дає можливість декодувати

інформацію, основними носіями якої є терміни й термінологічні словосполучення [38].

Словосполучення другого типу не фіксуються у спеціальних фінансово-економічних словниках як самостійні одиниці. Ці термінологічні словосполучення характеризуються прозорою семантичною структурою, значення якої реалізується шляхом складання семантичних ознак окремих компонентів, широкою валентністю останніх у межах фінансово-ринкової термінології, можливістю перестановки складових частин чи самостійним поширенням одного з компонентів. Незалежно від кількісного складу багатоконпонентного термінологічного словосполучення, його ядро визначає поняття, а залежні атрибути конкретизують це поняття. Вони називають ознаки ядра атрибутивного словосполучення, тобто інші об'єкти, співвідносні з денотатом ядра. Семантичні відношення між компонентами атрибутивного термінологічного словосполучення відображають відношення денотатів у реальній дійсності. Спостерігаються зрушення у вивченні розкладного термінологічного словосполучення атрибутивного типу в бік семантики цього мовного явища [46].

В межах іменникового корпусу ми виділили два типи термінологізованих одиниць. Перший тип охоплює терміни – колишні загальноживані слова, термінологізація яких здійснена шляхом збагачення побутового поняття і наукової конкретизації семантичної структури загальноживаного слова у межах того самого денотату. Такі загальноживані слова у ролі термінів відрізняються сферою вживання та виконуваною функцією. Як термінам їм відповідає дефініція з точнішими й конкретнішими параметрами змісту відповідних понять. Термінологічне поняття, позначене такою лексичною одиницею, є ширшим, а побутове – вузьким; диференціація й поглиблення семантичних структур цих одиниць відбувається на рівні сем у результаті зміни сфери функціонування. Якщо тлумачення загальноживаного слова набуває додаткових сем на позначення спеціальних ознак реалії фінансово-ринкової сфери, то воно перетворюється на дефініцію, а дефінітивна функція є такою, яку виконують терміни, на відміну від номінативної, яку виконують

загальноживані слова. Так, загальноживана лексема *money* тлумачиться у словниках як *coins stamped from metal or printed on paper & accepted when buying & selling, etc.* Дефініція цієї однієї з основних фінансових категорій у фінансово-ринковій термінології включає такі семи як *money as a unit of account* (гроші як одиниця обліку); *money as security* (гроші як застава); *money as store of value* (гроші як засіб збереження); *money as veil* (гроші як ціннісна оболонка) [58].

Таким чином, побутове поняття, позначуване загальноживаною лексемою *money*, вливаючись у понятійну структуру фінансової базової категорії *money*, сполучається з нею в межах того самого мовного знака. Велика потенційність можливостей загальноживаних лексем першого типу вживатися у функції термінів фінансового бізнесу зумовлена двома факторами: 1) специфікою їх номінативної функції і 2) специфікою змісту побутового поняття, а саме – високим ступенем його абстрактності. Оскільки термінологізація лексем першого типу пов'язана перш за все зі зміною сфери функціонування, такий вид семантичного термінотворення вважаємо функціональним. Функціональна термінологізація не пов'язана ні з асоціативністю номінації, ні з семантичним переосмисленням понять за подібністю. Функціональна термінологізація – це процес залучення загальноживаних лексем у фінансово-ринкову термінологію шляхом 1) зміни їх функцій з номінативної на дефінітивну; 2) поглиблення й наукової конкретизації побутового поняття, позначеного цією загальноживаною лексемою; 3) довантаження інформаційного об'єму в дефініції, на відміну від тлумачення. Функціонально-термінологізовані одиниці фінансово-ринкової термінології і загальноживані лексеми першого типу, на базі яких вони утворилися, позначають одну і ту ж реалію дійсності, тобто загальноживане слово набуває термінологічного значення в межах початково позначуваного денотата [38].

Другий тип семантичного термінотворення пов'язаний з переосмисленням загальноживаних одиниць на позначення спеціальних понять. Термінологічне значення загальноживаного слова, утворене в

результаті другого типу є певним результатом розвитку семантичної структури слова. Вибір за основу порівняння ознаки денотату, номінованої прямим значенням відповідного загальноживаного слова, передбачає осмислення характеру зв'язку між предметами чи явищами позамовної дійсності. Яскравість, образність, наочність вербальної ознаки, обраної суб'єктом номінації, складає основу семантичного механізму формування термінологічного значення. При цьому, як показують спостереження, слово з порівняно простою семантичною структурою має більше шансів стати терміном. Класифікація термінів дозволила виділити такі тематичні групи загальноживаних слів, залучених до фінансово-ринкової термінології семантичним способом: 1) назви тварин та частин тіла: *bear, bull, snake, piggy, eagle, tail, hand, head*; 2) предмети домашнього вжитку: *box, seat, book, match*; 3) назви частин будівель та предметів інтер'єру: *garage, hedge, floor, window*; 4) назви одягу: *cap, collar, jacket, corset*; 5) інші предмети довкілля: *bubble, balloon, band, kite*; 6) назви станів, властивостей, якостей: *blowout, blip, boom, bulge, depth, life*. Наприклад, *depth* (глибина ринку) – показник ступеня, до якого ринок може абсорбувати купівлю і продаж без значних змін у ціноутворенні [38].

Дослідження питання функціонування прикметника як терміна є набагато складнішим у порівнянні з вивченням термінологічних функцій іменника. На типову для прикметника синтаксичну функцію означення накладається класифікаційна функція, виконуючи яку, прикметники виступають виразниками гіпо-гіперемічних відносин між поняттями, реаліями та явищами. У фінансово-ринковій термінології прикметники виконують класифікаційну функцію тільки у термінологічних словосполученнях розкладного типу, де обидва компоненти є семантично рівноправними: *balance: external balance, material balance, marginal balance; inflation: monetary inflation, steady inflation, structural inflation; money: cheap money, convertible paper money* [24].

Потрапляючи під дію процесу термінологізації, колишні загальноживані прикметники зазнають змін у своїй семантиці й у функціональному плані: якщо прикметник у загальноживаній мові визначає якості та властивості предмета,

конкретизуючи його, то в фінансово-ринковій термінології термінологізований прикметник диференціює ці властивості, класифікуючи денотати. Функціональних змін зазнають також прикметники оцінної семантики. Якщо в загальноживаному значенні ці прикметники передають суб'єктивно-модальну оцінку предмета чи реалії, то, термінологізуючись, вони позбуваються функції оцінювання, стають або нейтрально-оцінними (*bad and doubtful debts*), або просто нейтральними (*fair rate of return; fine bill*) [16].

Системно-структурний підхід до вивчення досліджуваної підмови дав можливість виділити специфічні системні якості терміна і встановити системно-структурну організацію фінансово-ринкової термінології. У відповідності з прийнятими у роботі критеріями системності англійська фінансово-ринкова термінологія є системою. У кожній підмові, крім термінів основної терміносистеми, функціонують терміни багатьох інших терміносистем і, в першу чергу, суміжних галузей. У досліджуваній нами підмові домінує система термінів, яка розкриває тему підмови і становить її ядро, а з суміжних галузей найбільше представлено термінів фінансової сфери та термінів на позначення загальноекономічних понять [17, с. 13].

Терміни – це спосіб фіксації отриманого спеціального знання мовними засобами [19, с. 9]. Вплив мови на формування національної термінології певної галузі знання змушує вивчати властивості терміна крізь призму лінгвістичних категорій, оскільки кожна розвинена мова сформувала свої специфічні засоби термінотворення: терміноелементи, терміномоделі, шляхи утворення термінів [29, с. 35]. Різні мови характеризуються певними особливостями у сфері термінотворення завдяки специфічному устрою кожної окремої мови. Так, в англістиці ще досі не вирішений статус двокомпонентних сполучень N+N таких як *tax law, accord deduction* і т.п. [43, с. 98] Підкреслюючи тенденцію до цільнооформленості та потенційного перетворення таких угруповань у складні слова, лінгвісти при їх вивченні займають крайні позиції – відносять їх або до словосполучень, або до складних слів. У роботі враховується формально-орфографічна ознака, тому цільнооформлені одиниці вважаються складними словами, а роздільнооформлені – словосполученнями, оскільки дифузність

семантики притаманна більшості термінологічних словосполучень незалежно від кількості та складу компонентів, де ядро-тема завжди диференціюється рештою компонентів, інакше сполучення не було б терміном [43, с. 101].

Термінотворення здійснюється тими самими способами словотворення, що обслуговують мову в цілому: морфологічним (суфіксальний, префіксальний, складання основ), синтаксичним (утворення словосполучень), морфолого-синтаксичним (конверсія), семантичним (переосмислення слів загальнонаціональної мови на основі когнітивних процесів метафоризації та метонімізації). Окрім основних способів словотвору, в кожній мові існують так звані другорядні або нерегулярні типи словотвору [52, с. 156]. У корпусі досліджуваних одиниць ми виділили такі підвиди скорочених одиниць:

- ініціальні абревіатури: *AAA* – *accumulated adjustment account* нагромаджувальний- корегуючий рахунок, *B.T.A.* – *Board of Tax Appeals-податковий суд (в США)*, *DB* – *declining-balance method of depreciation* - прискорений метод амортизації;

- поскладові абревіатури: *dcl* – *declaration* – декларація, *dep'n* – *depreciation* – амортизація, *Rev. Proc.* – *Revenue Procedure* – роз'яснення методик і процедур практики оподаткування податковою адміністрацією (США);

- акроніми: *ESOP* – *employee stock ownership plan* – система участі в прибутках у формі акцій для найманих осіб, *STEP* – *small business tax education program* – консультаційна служба з оподаткування для малого бізнесу, *VITA* – *volunteer income tax assistance* – волонтерські консультаційні послуги з оподаткування (для інвалідів, неангломовних осіб та осіб з низькими доходами);

- подвійні скорочення – термінологічні одиниці, що функціонують у спеціальних текстах як слова-абревіатури і є скороченнями морфолого-синтаксичних утворень, до складу яких вже входить абревіатура, наприклад, *PSA* – *PAYE settlement agreement* – угода роботодавця з податковою адміністрацією про сплату прибуткового податку на доходи робітників за системою *PAYE* (де *PAYE* = *pay as you earn* – у джерела);

- морфолого-синтаксичні утворення, які включають до свого складу слова-аббревіатури, що є елементами словосполучень; вони функціонують у термінології як повноцінні терміни і не потребують декодування, наприклад, *the VAT man* – департамент податкової адміністрації зі збору ПДВ (у Великій Британії), *IRS pilot system* – автоматизована система обробки податкових декларацій (Служби внутрішніх доходів США), *bulletin "F"* – циркуляр "Еф" (Служби внутрішніх доходів США про встановлення норм і правил нарахування зносу основного капіталу);

Співвіднесеність термінів із спеціальними поняттями на основі концептуального апарата певної галузі знань демонструє їхню онтологічну ознаку – системність, яка проявляється і в мовному оформленні термінів, у використанні продуктивних словотворчих афіксів і словотвірних моделей та у здатності терміна продукувати інші терміни. Мовна форма визначає термінотип термінологічного позначення – моноксемні і полілексемні терміни, які характеризуються різними структурними ознаками [30, с.78].

Моноксемні терміни вживаються як самостійні термінологічні одиниці і як ядерні компоненти полілексемних термінів. З них найчисленнішою групою є іменники. Моноксемні терміни представлені в досліджуваній термінології непохідними, похідними та складними словами [38].

Непохідні терміни – це одиниці переважно романського походження, які увійшли в англійську мову вна позначення фінансових, економічних та юридичних понять, коли відбувалося становлення англійської економічної термінології на фоні інтенсивного формування мови науки в цілому в національній англійській мові (І. В. Малиновська). Вони належать загальнонаціональному лексичному фонду англійської мови, а до термінології оподаткування входять з дещо спеціалізованим значенням: *annuity* – фіксована сума, яку отримують щорічно [щорічний дохід] (як об'єкт оподаткування), *foreign* – іноземний [іноземного походження, підпорядкування] (про доходи, підприємства) [38, с. 15].

Похідні терміни представлені афіксальними одиницями та такими, що утворилися в результаті семантичного словотворення та коверсії [19, с. 14]. Продуктивними способами утворення монологемних термінів є:

1) метафоризація на основі значення загальнонаціонального слова, в основі якої лежить а) функціональний перенос *appeal* звертатися до когось, *благати когось* – подавати апеляцію, оскаржувати, б) подібність до характеристик фізичних об'єктів *loop hole* лазівка, *хитрощі* – можливість ухилитися від сплати податків, в) аналогія з антропоморфними характеристиками *relief* полегшення або позбавлення болю, страждань, тривоги – звільнення від уплати, знижка з податку (особливо боржникам або особам з фінансовими проблемами), 2) конверсія *audit* п аудит, перевірка бухгалтерії підприємства – *audit* в робити аудит, перевірку бухгалтерії підприємства.

Монологемний термін відрізняється більш узагальненим значенням і меншою інформативністю порівняно з полілексемним. Диференціація і конкретизація спеціальних понять відбувається за рахунок утворення термінологічних словосполучень [19, с. 17].

Полілексемні терміни складають абсолютну більшість корпусу досліджуваних одиниць. Найчисленнішу групу термінологічних словосполучень становлять двокомпонентні терміни: а) різновид певного виду: *excise tax* – акцизний податок; б) об'єкт дії: *capital taxation* – оподаткування капіталу; в) виконавець дії: *tax adviser* – консультант з питань оподаткування; г) джерело походження: *capital gain* – дохід від продажу капітальних активів; д) часова обмеженість: *accounting period* – звітний період.

Отже, аналіз фактичного матеріалу дозволяє зробити висновок, що термінологізація лексики в фінансово-ринковій термінології здійснюється морфологічними і лексико-семантичними засобами. Нове термінологічне значення, закріплене без тривалої еволюції, мотивується загальнонавживаним значенням, але це є свідченням того, що термінологізаційні процеси не порушують тотожності слова.

1.4. Сфери функціонування термінів

Кожна галузь знань має власні, притаманні їй слова та словосполучення – терміни, які позначають наукові поняття про предмети, явища, ознаки, які складають одну семантичну систему разом з іншими поняттями певної галузі науки або техніки. Професійне спілкування передбачає точність, конкретність та стислість, що виявляється можливим завдяки широкому вживанню термінів [30, с. 26].

Для правильного перекладу терміна перекладач повинен чітко визначити, до якої галузі знань належить термін. Найпоширенішими типами термінології є військова термінологія, наукова термінологія, технічна термінологія, політична термінологія, комп'ютерна термінологія та деякі інші.

Військова галузь. Розглянемо особливості перекладу термінів, які належать, наприклад, до військової термінології.

Переклад військових звань можливо здійснювати двома способами. Найкращим варіантом виявляється заміна українського військового звання відповідним йому військовим званням Великобританії або США та навпаки:

Rear Admiral – контр-адмірал

Flight Lieutenant – капітан

Warrant Officer – прапорщик

В окремих випадках практично неможливо застосувати однозначну заміну, оскільки одному англійському терміну відповідають декілька українських та навпаки:

Second Lieutenant – лейтенант, молодший лейтенант

Ensign – лейтенант, молодший лейтенант

Іноді, коли потрібно підкреслити національний колорит, можливо використовувати калькування. Так, хоча *капітану 3 рангу* відповідає *Lieutenant Commander* в окремих випадках більш підходящим виявляється переклад *Captain Third Rank*, однак при цьому необхідно обов'язково уточнити, якому британському або американському званню це відповідає.

Варто запам'ятати військові терміни, які позначають назви військових структур та підрозділів:

Navу – військово-морський флот

Marines – морська піхота

Armour, armoured forces – бронетанкові війська

Commando – спецназ, диверсійно-десантні війська

Secret Service – служба розвідки та контррозвідки

Staff, Headquarters – штаб

division – дивізія

regiment – полк

company – рота

Науково-технічні тексти. Досить поширеною є науково-технічна термінологія, при перекладі якої виникають значні труднощі. Науково-технічні терміни як мовні знаки, що репрезентують поняття спеціальної, професійної галузі науки, становлять суттєву складову науково-технічних текстів і одну з головних труднощів їх перекладу з огляду на їх неоднозначність, відсутність перекладних відповідників (у випадку термінів-неологізмів) та національна варіативність термінів (тобто, наявність різних термінів в американському, британському, канадському та ін. варіантах англійської мови, що позначають одне й те ж явище, процес, об'єкт тощо).

Для правильного перекладу терміна важливо знати його словотвірну і морфологічну структуру та семантичні відмінності від загальнонародних слів [65, с. 18]. За своєю будовою терміни поділяються на прості (*anode* – анод, *chamber* – камера), похідні – суфіксальні (*transmitter* – передавач, *feeder* – фідер), префіксальні (*multi-cylinder* – багатоциліндровий), суфіксально-префіксальні (*reprocessing* – повторна обробка), складні (*flywheel* – маховик), терміни-словосполучення (*protective choke* – захисний дросель) [там само].

При перекладі значні труднощі іноді виникають через існування омонімічних термінів – лексичних елементів, тотожних за формою, але досить відмінних за значенням. У мові науки й техніки особливо поширена омонімія термінів через те, що у терміносистемах різних галузей науки і техніки широко

застосовується так зване семантичне словотворення, коли існуючій формі слова приписується те чи інше значення. Так, наприклад, слово *leader* у фізиці має значення “іскровий або грозовий розряд, лідер”, у кінематографії – “зарядка ділянки кіноплівки, рекорд”, у кібернетиці – “початок масиву”, у слюсарній справі – “ходовий гвинт”, у політології – “провідник, керівник” тощо [65, с. 38].

Зрозуміло, що значною мірою характер значення таких омонімічних термінів визначається належністю оригінала до тієї чи іншої галузі науки і техніки та конкретною тематикою самого тексту оригіналу. Однак, перекладацькі помилки можуть все ж виникати у зв’язку із неправильним вибором значення омонімічного терміну із суміжної галузі науки чи техніки. Наприклад, у медицині термін *debris* має два значення: одне ширше, загально медичне “чужорідна речовина”, а інше – вузьке, стоматологічне “зубний наліт” [65, с. 56].

Омонімія існує також у випадку термінів-абревіатур та скорочень. Оскільки абревіатури та скорочення складаються з невеликої кількості літер, то незначна ймовірність співпадіння їхніх форм у різних галузях науки і техніки. Наприклад, англійський термін-абревіатура *OP* у технічній терміносистемі позначає зовнішню приладову дошку, у видавничій справі – розпродаж видання, у термінології поштового зв’язку – надрук на лицевому боці марки, що змінює її вартість, а у метеорології – це умовна позначка снігової “крути” [65, с.57].

Галузь машинобудування. Термінологія машинобудування – складне і неоднозначне явище. Вона утворює особливий лексичний прошарок, який з перебігом часу зазнає змін і динамічно розвивається, забезпечуючи комунікативні потреби фахівців даної галузі [65, с. 87].

Термінологія машинобудування є прошарком англійської лексики, до складу якого входять назви предметів, дій, процесів, явищ, осіб, безпосередньо пов’язаних з машинобудуванням як галуззю професійної діяльності. Терміни машинобудування виконують номінативну, дефінітивну, акумулятивну та комунікативну функції [47, с.10].

У термінологічній підсистемі машинобудування кількісно домінують лексичні одиниці, утворені шляхом афіксації, на другому місці знаходяться скорочення, на третьому – терміни, що виникли завдяки словоскладанню, останню позицію обіймають конверсійні утворення. Серед багатокomпонентних термінів машинобудування превалюють двокомпонентні лексичні одиниці, трикомпонентні терміни посідають друге місце, полікомпонентні терміни є найменш уживаними [43, с. 87].

В англійській термінологічній підсистемі машинобудування функціонують як мотивовані, так і немотивовані терміни. Мотивація реалізується на підґрунті виведення загального значення терміноодиниці зі значенням її компонентів, може здійснюватись завдяки асоціативним зв'язкам, що є основою для виникнення метафори, метонімії, перенесення номінації за функцією [44].

Загалом чіткі логіко-семантичні межі терміна, як правило, не повинні вести до появи у ньому полісемії. І все ж формула “один термін – одне значення” не завжди витримується у машинобудуванні. Багатозначність українських машинобудівних термінів зумовлена розвитком понять на основі метафоричності (*чашечка, лопатка, рукав*) і метонімічної (*тиск, надійність, стійкість*) номінації загальноновживаних слів [44].

Мотивовані терміни машинобудування конкретизують суттєві ознаки названого поняття та сприяють його осмисленню з боку адресата. Термінологічній підсистемі машинобудування властива наявність антропоморфних і зооморфних метафор. Наприклад, термін машинобудування *elbow* “кутовий патрубок” одержав свою метафоричну номінацію за назвою частини тіла людини “лікоть”, а термін *crane* “підйомний кран” – за назвою птаха “журавель” [44].

При реалізації феномену метонімії у зазначеній термінологічній підсистемі характерне перенесення назви цілого на частину і навпаки, загальної назви технічного процесу на його складові, назви знаряддя праці на людину, що виконує за його допомогою відповідну роботу: *gland* “сальник” – *gland* “кришка сальника”; *drill* “свердло” – *drill* “свердлильний верстат”;

commutation “зміна з’єднань в електричних ланцюгах” – *commutation* “перехід струму від одного вентиля до наступного у випрямлячах”; *turner* “токарський верстат” – *turner* “токар” [44].

Функціональним перенесенням вважаємо таке, за якого різні слова виконують однакові чи подібні функції. Наприклад, слово загальної мови *gate* – *ворота* та термін машинобудування *gate* – *затвор* об’єднані спільною функціональною ознакою, зазначені пристрої мають за своє призначення впорядковано пропускати щось [44].

Немотивовані терміноодиниці відзначаються тим, що їхня внутрішня форма не висвітлює відмінні риси поняття і мотив їх утворення не є прозорим. Наприклад, один з ключових термінів машинобудування *machine* “верстат”, “машина” був запозичений англійською термінологічною лексикою із французької мови. Він є немотивованим з огляду на те, що не викликає асоціативних зв’язків з мотивом його утворення [52, с.87].

У термінологічній підсистемі машинобудування поряд з термінами функціонують номенклатурні одиниці, які допомагають ідентифікувати типи і класи машин, агрегатів, деталей, приладів та механізмів (*3 way/4 way solenoid valve* “3-х/4-х лінійний електромагнітний клапан”). Розмежування термінів і номенів ґрунтується на природі їхніх значень: для термінів – це номінально визначене поняття, для номенів – це предметний образ [44].

Комунікацію фахівців галузі машинобудування забезпечують і професіоналізми (*donkey* “пожежний насос”, *jitny* “інструмент, що виконує функцію відмички”). Диференційними ознаками професіоналізмів виступають наявність емоційно-експресивного забарвлення та обмежена сфера використання (зазвичай, це усне мовлення). Професійна лексика вказує на місце поняття у науковій системі, виявляє зовнішні, найбільш характерні ознаки предмету, що номінується, виконує функцію влучного еквіваленту для термінів досліджуваної підсистеми [52, с. 98].

Сфера комп’ютерних технологій. У наш час усе більше залучається комп’ютерних технологій. Надзвичайно поширеним є користування інтернетом.

Тому дуже важливо знати основні терміни у сфері комп'ютерного забезпечення, такі як:

hardware – апаратне забезпечення

VDU = Visual Display Unit – монітор

central processing unit – центральний процесор

keyboard – клавіатура

laptop – портативний комп'ютер

software – програмне забезпечення

hard – твердий, жорсткий

floppy – гнучкий

CD-ROM = Compact Disk Read Only Memory – пристрій для читання лазерних носіїв інформації

icon – іконка, зображення

cut – вирізати в буфер обміну

copy – копіювати у буфер обміну

paste – вставити (інформацію)

word processor – електронний текстовий процесор

spreadsheet – електронна таблиця

enter – вводити

database – база даних

store – зберігати (інформацію)

user-friendly – легкий у використанні

e-mail – електронна пошта

network – мережа

be slow – працювати повільно

bug = virus – вірус

back-up copy – резервна копія

extra – зайвий, додатковий

Більшість комп'ютерних слів легкі для вивчення, оскільки у різних мовах багато з них є досить схожими. Наприклад, слово *комп'ютер* перекладається на німецьку як *computer*, на іспанську – *computador*, на англійську – *computer*.

Отже, із викладеного вище можна зробити висновок, що, окрім того, що терміни як особливі лексичні одиниці мають свої особливості, вони ще й суттєво різняться у різних галузях науки й техніки, а тому потребують окремого розгляду у перекладацькій площині.

1.5. Терміни у сфері економіки

Економічна термінологія як система назв економічних явищ і понять, що функціонують в економічних сферах законодавства, ділової документації і економічних наук, становить великий і надвичайно важливий пласт словника будь-якої мови. Увага до термінології та її розбудови у власній мові, ступінь її опрацювання та впорядкування, стан і глибина наукового вивчення – це показники рівня розвитку держави, національної свідомості у цілому та економічної грамотності зокрема, національної культури у конкретних її проявах (інтелектуальна, мовна, правова, політична) [54, с. 178].

1.5.1. Англійська економічна терміносистема – основа формування української фінансово-ринкової термінології. Англійська мова стала справді світовою мовою. Нею володіє близько півтора мільярда осіб, 80% наукових досліджень у світі вперше публікується англійською. Її словниковий запас налічує півмільйона слів.

Наприкінці ХХ – на поч. ХХІ ст. активізувалися українсько-англійські мовні контакти, результатом яких стала значна кількість запозичень у різних сферах діяльності: в економіці, у суспільно-політичній сфері, у науці, культурі, освіті. Це зумовлено розмаїттям позамовних чинників, об'єктивних і суб'єктивних причин: розвиток економічних зв'язків, мода на іноземні слова, досягнення англомовних країн в окремих сферах діяльності, поживлення культурних зв'язків, двомовність, престиж англійської мови, вживання англіцизмів для демонстрації освіченості або неординарності.

Таким чином, в українській термінології кінця ХХ – початку ХХІ ст. відбуваються закономірні лексико-семантичні процеси у зв'язку з появою нових англомовних запозичень. У їх семантиці здійснюються зрушення, які

складають цілісну картину закономірностей та особливостей процесу формування семантики слів англомовного походження в сучасній українській мові, зокрема в українській банківській справі. Спробуємо виявити вплив англіцизмів на функціонування і розвиток української фінансово-ринкової термінології [54, с. 180].

Словник іншомовних слів подає таке визначення: “англіцизм – різновид запозичення; слово, його окреме значення, вислів тощо, які запозичені з англійської мови або перекладені чи утворені за її зразком” [88, с. 34].

Для запозичень з англійської характерні:

- 1) звукосполучення дж: *бюджет, леверидж, менеджмент*;
- 2) звукосполучення ай, ей: *інсайд, дизайн, аутрайт, сейф, і-мейл*;
- 3) суфікс –инг (-інг): *фіксинг, кліринг, лістинг, маркетинг, блюмінг*.

Інтернаціоналізми англійського походження особливо активно поповнюють українську фінансово-ринкову термінологію. Слід зазначити, що економічна терміносистема англійської мови також формувалася за допомогою слів іншомовного походження, і їх частка достатньо велика. Загалом в економічній терміносистемі англійської мови зафіксовано вплив таких мов: латинської, французької, італійської, іспанської, японської, російської [49, с.78].

Певний масив новітньої банківської термінології функціонує в українській мові у двох варіантах – у вигляді кальок з оригіналу та їхніх українських еквівалентів. Ми одночасно можемо зустріти вживання *дилер* і *посередник (dealer)*, *дефолт* та *невиконання грошових зобов'язань (default)*, *дисконт* і *знижка (discount)*, *офіс-менеджер* та *керівник офісу (office manager)*, *траст* і *довірче товариство (trust)*. Але більшість англомовних бізнесових термінів не мають чіткого відповідника в українській мові і тому подаються у словниках у вигляді транслітерації з оригіналу з подальшим їх тлумаченням або дефініцією [52, с. 167].

Складні терміни можуть мати або калькування з оригіналу: *chain of command* – *ланцюг інстанцій*, *door-to-door delivery* – *доставка товарів додому*, *span of control* – *норма некерованості* та ін. або перекладатися описово. Це в основному стосується тих понять і реалій, які вже давно відомі в

постіндустріальних суспільствах, але тільки зараз починають з'являтися в українському соціумі. До них належать сучасні форми торгівлі: *drive-in* (амер. банк, який обслуговує клієнтів безпосередньо в автомобілі), *one-stop environment* (торговельне містечко, де можна купити будь-які товари), атрибути ведення бізнесу та ділового спілкування: *short-list* (остаточний список кандидатів для співбесіди під час прийому на роботу), *dress-code* (правила, що передбачають носити певний одяг на роботі) тощо [52, с. 123].

Деякі з сучасних американських **бізнесових реалій**, що вже стабільно зайняли своє місце в діловому англійському лексиконі, не знайшли відображення у двомовних англо-українських фахових словниках. Це стосується таких широко відомих у бізнесі понять, як *job objective* – професія і сфера діяльності; *pretty cash* – невелика сума готівкою для дрібних покупок; *status symbols* – ознаки службового становища та ін.

Під час пошуку способів відтворення адекватних значень англійських термінологічних одиниць привернули до себе увагу дві цікаві тенденції у розвитку сучасної англійської бізнесової терміносистеми: термінологізація загальноживаної лексики та вживання економічних термінів у переносному значенні, що взагалі не характерне для термінології. Можливо, бурхливий розвиток ділових контактів та потреба номінації нових понять у бізнесі і діловому спілкуванні спричиняє рухомість лексичного значення слова [45, с. 357].

Розглянутий матеріал з даної проблеми дозволяє зробити такі висновки. Курс на інтеграцію України в ЄС, процес глобалізації, орієнтація на країни Заходу спричинили тісну культурну, політичну та соціально-економічну взаємодію українців з іншими народами світу, яка не могла не відобразитися на мовному рівні, тому кількість англіцизмів сьогодні дуже швидко зростає, зокрема в українській термінології фінансової справи.

Численні новітні англійські запозичення, які тематично співвідносяться з економікою, банківською справою і фінансами, зумовлені великими змінами в цих сферах життя і впровадженням ринкової економіки в Україні, а з нею і виникненням потреби в найменуваннях нових явищ, які вже мають

інтернаціональні (переважно на ґрунті англійської мови) назви (наприклад, *компанія, аудит, лізинг тощо*) [38, с. 15].

1.5.2. Фінансово-ринкові терміни та терміносполучення. Економіка належить до сфери діяльності, яка динамічно розвивається, знання й поняття цієї сфери перебувають у процесі формування, що не може не відбитись на рівні галузевої терміносистеми, на характері одиниць, які її складають. Опанування всієї суми знань в економіці передбачає необхідність глибокого засвоєння положень основ економічної теорії. У зв'язку з цим дуже важливо оволодіти широким арсеналом термінів і понять економічної теорії. Проте потреба в сучасній систематизованій, конкретній економічній інформації є актуальною не лише для студентів, учнів, викладачів, учителів, спеціалістів-практиків, а й для кожної людини. Адже, реалізуючи свій діловий, інтелектуальний потенціал, хочеться, щоб він був адекватно оцінений, у тому числі й у фінансовому аспекті. І щоб правильно діяти, потрібні не лише інтуїція, на яку найчастіше доводиться покладатися, а передусім глибокі знання [38, с.3].

Синонімія, полісемія, використання термінологічних словосполучень та термінів характерні як для мови економіки, так і для інших мовних підсистем.

Синонімія не завжди є повною – вибір того чи іншого синоніма визначається відтінком значення і далеко не в кожному випадку перекладач може вільно орієнтуватися в рамках синонімічного ряду [38, с. 12].

Розглянемо наступні синонімічні ряди, визначивши межі значень кожного терміну:

– *company, firm, group, organization, corporation, association company* – компанія, товариство (акціонерне), фірма, корпорація;

firm – фірма; торговий дім;

group – угруповання, фракція; група;

organization – організація, об'єднання;

corporation – об'єднання, товариство, корпорація; амер. акціонерне товариство;

association – асоціація, товариство, об'єднання; спілка, союз;

– *benefit, boon, profit, income, gain, dividend, yield, good boot, advantage*

benefit – користь, вигода; пенсія; допомога; давати прибуток; отримувати користь;

boon – благодійність; добродійність; перевага, зручність;

profit – користь, вигода; прибуток, дохід; давати користь; бути корисним;

income – прибуток; дохід, надходження;

gain – прибуток, зарібок; дохід; виручка; користь;

dividend – дивіденд;

yield – прибуток; дохід; відсотковий дохід;

good boot – вигода, користь; гроші, аванс зарплати;

advantage – вигода, користь;

– *system of payment, mode of payment, manner of payment*

system of payment – вид платежу;

mode of payment – форма платежу;

manner of payment – спосіб платежу;

– *currency, paper money, bank note, bill, dollar, greenback*

currency – валюта;

paper money – паперові гроші;

bank note – банкнота;

bill – банкнота;

dollar – долар;

greenback – банкнота; паперові гроші

Синонімом термінологічного словосполучення може бути окремий термін:

business proposal – *offer*

federal reserve note – *dollar*

to get in touch – *to contact*

Automatic Teller Machine (ATM) – *cashdispenser, cashmachine, cashpoint*

Зворотньою стороною синонімії є полісемія – багатозначність терміна або слова. Слід зауважити, що в багатьох випадках терміни можуть мати значення, які належать різним мовним підсистемам.

Розглянемо такі економічні терміни:

account – рахунок; розрахунок; звіт, звітна доповідь; оцінка, повідомлення; вигода; важливість; торговельний баланс; користь; звітність;

market – ринок; збут; продаж; торгівля; ціна; курс;

stock – інвентар; товар; склад; основа; основний капітал; акції; фонди; сировина.

rate – розмір, норма; ставка, курс, такса; ціна, оцінка; темп, швидкість; пропорція, відсоток; коефіцієнт, показник, ступінь; місцевий податок, комунальний податок; оподатковувати; підраховувати.

Як правило, термін функціонує в науковій мові не відокремлено, а в складі термінологічних словосполучень. В мові економіки термінологічні словосполучення досить поширені. Розглянемо деякі з них:

Joint як основа:

joint account – об'єднаний рахунок

joint bonds – спільні боргові зобов'язання

joint ownership – спільна власність

joint stock company – акціонерна компанія

joint venture – об'єднане підприємство

production

mass production – масове виробництво

production and consumption – виробництво та споживання

mode of production – спосіб виробництва

production assets – виробничі фонди

production line – поточна лінія

profit

gross profit – валовий прибуток

net profit – чистий прибуток

to derive a profit – діставати прибуток

to produce a profit – давати прибуток

to sell at profit – продавати з прибутком

profit and loss account – рахунок прибутків та збитків

turnover як основа

turnover of capital – обіг капіталу

cash turnover – колообіг готівки

labour turnover – потік робочої сили

turnover of staff – потік кадрів

sales як основа

salesperson – торговий агент

sales clerk – продавець

sales ladder – “кар’єрна драбина” для менеджерів з продажу

sales manager – менеджер з продажу

skill of salesmanship – вміння продавати

volume sales – оптові продажі

sales projections – план продажей

sales representative – торговий представник

sales conference – нарада усіх співробітників компанії, які мають відношення до продажей

sales literature – рекламна друкована інформація про товар

conditional sales – умовні продажі, за яких право власності на товар переходить до покупця лише після його повної оплати

direct sales – продажі без посередника

sales assistant – продавець-консультант

retail sales – продажі в роздріб

credit sales – продажі в кредит, з правом власності у покупця з першої виплати

clearance sales – розпродажі за зниженими цінами

end-of-season sales – сезонні розпродажі

fire sales – розпродаж з максимальними скидками

Практично кожний термін може стати основою для створення нових, похідних від нього термінів. Знання значення базового терміна допомагає правильно перекласти термін, який раніше не зустрічався, але який не є незнайомим. Варто запам'ятати такі лексичні одиниці:

to produce (виробляти) – *producer* (виробник) – *producible* (що виробляється) – *product* (продукт) – *production* (виробництво) – *productive* (продуктивний, ефективний) – *productivity* (продуктивність)

to consume (споживати) – *consumption* (споживання) – *consumer* (споживач) – *consummatory* (споживацький) – *consumerism* (культура споживання)

profit (прибуток) – *to profit* (отримувати, приносити прибуток) – *profitable* (прибутковий, рентабельний) – *profitably* (з вигодою) – *profitability*, *profitableness* (прибутковість, рентабельність) – *profiteering* (нажива, спекулятивна угода) – *profitless* (безприбутковий).

Економічна література є сферою широкого вживання різних скорочень – як тих, що увійшли до мови і зафіксовані у словниках, так і авторських, okazіональних, що створені тільки на конкретний випадок і зафіксовані лише в одному тексті. У деяких видах текстів скорочення іноді становлять 50 відсотків усіх слововживань та 15 відсотків словникового складу. З точки зору їхнього перекладу, зазначений розподіл скорочень доцільний тому, що останні, як правило, мають свої відповідні повні форми у конкретному тексті, що перекладається, і їхнє розуміння звичайно не викликає труднощів, тоді як при перекладі перших іноді можуть не допомогти й перекладні словники скорочень, якщо вони не містять потрібного скорочення [24]. Розглянемо деякі з них:

A/C, a/c, acc. (account current) – поточний рахунок

ad (advertisement) – рекламне оголошення

app. (appendix) – додаток

B/E, B.E., b.e. (bill of exchange) – переказний вексель

B/L, b/l, B.L., b.l. (bill of lading) – коносамент

CEO (chief executive officer) – виконавчий директор

Co. (company) – компанія

contr. (contract) – контракт

Corp. (corporation) – корпорація

cur. 1. (currency) – валюта; *2. (current)* – поточний

Dep., Dept. (department) – 1. відділ; 2. міністерство

doc. (document) – документ

expn. (expiration) – закінчення (строку)

fig. (figure) – 1. цифра; 2. малюнок, схема

FY (fiscal year) – фінансовий рік

H.Q., HQ, h.q. (headquarters) – головне управління (компанії, організації)

inv. (invoice) – рахунок-фактура

IOU (I owe you) – позикова розписка

L/C, l/c., l/c (letter of credit) – акредитив

LLC (limited liability company) – компанія з обмеженою відповідальністю

mdse (merchandise) – товари

MV (merchant (motor) vessel) – торговельне (моторне) судно

PA (power of attorney) – довіреність

Plc, PLC (public limited company) – відкрита акціонерна компанія з обмеженою відповідальністю

VAT (value-added tax) – ПДВ

Отже, кожна мова включає в себе значну кількість мовних підсистем, які відрізняються на лексичному рівні. Так, мови економіки, історії та інформатики функціонують значною мірою незалежно одна від одної як в англійській, так і в українській мовах. Все сказане дає змогу зробити висновок, що практично кожний термін може стати основою для створення нових, похідних від нього термінів, економічній терміносистемі притаманні синонімія та полісемія, економічна література є також широкою сферою вживання різноманітних скорочень.

1.5.3. Полісемія економічних термінів. Термін “полісемія” походить з грецької мови і буквально означає “багато знаків” і його абсолютний синонім “багатозначність” є калькою даного слова [32].

Основна причина, що породила полісемію у всіх мовах народів, що населяють нашу планету, є очевидною, оскільки однозначна відповідність виразу і вмісту в природній мові була б вкрай не економною і створювала б труднощі для носіїв мови в користуванні нею.

Друга причина багатозначності слів природної мови, згідно твердженню Ф.А. Литвина, полягає в природі мови як інструменту пізнання, який прагне відобразити різноманіття явищ навколишнього світу, хоча б в грубо класифікованому вигляді, з урахуванням тих зв'язків і відносин, які фіксуються за допомогою мови людською свідомістю при віддзеркаленні дійсності. Ці зв'язки і відносини призводять до об'єднання двох або декількох значень в одному слові [44].

В сучасному мовознавстві полісемантичним називають слово, що має декілька зв'язаних між собою значень, які звичайно виникають в результаті розвитку первинного значення цього слова».

Єдиної точки зору на явище полісемії поки не склалося. Проте останнім часом в лінгвістичній літературі зустрічається інше розуміння мовної багатозначності, а саме, багатозначність розглядається як лінгвістичне явище, що входить в систему мовної діяльності і тим самим є “законним лінгвістичним об'єктом” [32, с. 234].

Що стосується явища полісемії в термінології, то воно розглядається як вкрай небажане, і це породжує розбіжність серед різних лінгвістичних шкіл. Нижче ми розглянемо основні точки зору відносно наявності багатозначності в термінології.

Терміном прийнято називати слово або словосполучення, що служить для точного виразу поняття, специфічного для певної галузі знання, виробництва або культури, і яке обслуговує комунікативні потреби в даній сфері людської діяльності [20, с. 181].

Для того, щоб слово стало терміном, воно повинне мати визначення, прийняте називати дефініцією. Значення терміну не залежить від дистрибутивної формули і не містить емоційного компоненту, але при логічному компонентному аналізі виявляється багатоелементним. Саме ця

остання властивість і виявляється специфічним для однозначних слів, тобто має декілька ознак, і позбавленим емоційного забарвлення [20, с. 182].

Вимоги, що пред'являються до термінів і термінології, були сформульовані ще в 30-х роках в численних роботах основоположника терміноведення Д. С. Лотте. Д. С. Лотте показав, що однозначність не виникає сама по собі, а є наслідком, або повинна бути наслідком роботи над терміном тих, хто створив термінологію [41].

Вчений висунув і обґрунтував такі вживані до **терміну вимоги: стислість, однозначність, вмотивованість, простота, узгодження з іншими в термінології термінами, тобто системність** [41, с. 115].

Специфіка термінів, як особливого виду слова, полягає, перш за все, в особливостях його семантичної структури, яка містить тільки вільне значення, що є прямим і номінативним, має чіткі семантичні межі завдяки визначенню [32, с. 89].

Як вже було сказано вище, одна з основних вимог, що пред'являються до терміну, є його однозначність. Проте, на практиці воно далеко не завжди повністю реалізується.

З приводу багатозначності терміну в сучасному мовознавстві існують протилежні точки зору. Одні вчені вважають, що в термінології таке явище, як полісемія, однозначно виключено, в той же час ряд інших лінгвістів навпаки допускають наявність багатозначності. Проте останнім часом вважається, що полісемантичність властива термінам не менш, ніж загальнолітературним словам [20, с. 182].

Полісемія економічних термінів в англійській мові відбиває поглиблення, уточнення і розвиток спеціальних знань. Полісемічний термін своїм змістом диференціює чимраз тонкіші розуміння природи речей, створюючи основу для здійснення процесів поступового переосмислення елементів термінології, що відбивається у їхній семантичній структурі [50, с. 96]. Полісемія економічних термінів в англійській мові розвивається на основі наступних метафоричних і метонімічних зв'язків між лексико-семантичними варіантами термінологічної одиниці:

- процес і його результат *collection* збір податків > надходження податкових платежів,

- функціональний перенос *allowance* податкова пільга для фізичних осіб > податкова пільга для юридичних осіб

- факт/подія – документ *assessment* оцінка (прибутку/нерухомості) з метою оподаткування > документ, що фіксує таку оцінку,

- рід – вид *capital levy* податок на капітал > особливий (додатковий) податок на капітал (коли країна у скрутному становищі, у стані війни тощо),

- вмістище – вміст *tax bracket* ставка, за якою оподатковують доходи на певному рівні > група/категорія платників податків відповідно до доходу тощо.

Все більше лексики, пов'язаної з банківською і фінансовою сферою, входить в повсякденне життя, що пов'язано з розширенням послуг, що надаються населенню: пенсійний внесок, банківські перекази, обмін валюти, розрахунок організацій співробітниками, де банк виступає посередником, видача населенню позик і кредитів; вся велика група населення є власниками цінних паперів і акцій. Таким чином, всі прошарки сучасного суспільства включені у фінансові відносини, де банківські послуги відіграють головну роль. У зв'язку з цим лексика населення доповнилася новими словами, які раніше використовувалися виключно в банківській сфері. Розглянемо деякі з них:

account – рахунок; розрахунок; звіт, звітна доповідь; оцінка, повідомлення;

fee – гонорар; винагорода; плата; внесок; збір, мито; платити гонорар (платню); наймати; давати хабар;

fiscal – збирач податків; фінансовий інспектор; фіскальний; фінансовий;

market – ринок; збут; продаж; торгівля; ціна; курс;

вигода; важливість; торговельний баланс; користь; звітність;

stock – інвентар; товар; склад; основа; основний капітал; акції; фонди; сировина.

rate – розмір, норма; ставка, курс, такса; ціна, оцінка; темп, швидкість; пропорція, відсоток; коефіцієнт, показник, ступінь; місцевий податок, комунальний податок; оподатковувати; підраховувати.

authority – влада; повноваження; сфера компетенції; коло обов'язків; орган, управління; відділ; адміністрація, начальство; вага, вплив; значення;

bond – боргове зобов'язання; застава; митна застава; поручитель; договір; зобов'язання; заставляти майно; залишати товари в митниці (до сплати мита); випускати облигації;

Підсумовуючи, слід сказати, що полісемія економічних термінів в англійській мові відбиває поглиблення, уточнення і розвиток спеціальних знань. Полісемічний термін своїм змістом диференціює чимраз глибше розуміння природи речей, створюючи основу для здійснення процесів поступового переосмислення елементів термінології, що відбивається у їхній семантичній структурі. Оскільки полісемантичні відношення зазвичай є наслідком вторинної номінації, яка є продуктивним способом збагачення економічної терміносистеми, то це є природне явище для української та англійської терміносистеми. Взаємний вплив загальнорозмовної і спеціальної лексики виражається в тому, що остання запозичила у першої велику частину свого складу, по-новому комбінуючи і переосмислюючи матеріал, але потім, у свою чергу, передає назад ряд слів в їх нових значеннях.

1.6. Економічні реалії

Слова-реалії – це лексичні елементи, що позначають етноспецифічні поняття, (поняття, притаманні тільки одній культурі). Реалії вважаються безеквівалентною лексикою, тобто такими словами, що не мають в мові перекладу еквівалента (зрозуміло, у випадку нових слів-реалій, що перекладаються вперше). Саме через це реалії іноді складно перекладати. Звичайно при перекладі реалій використовують такі способи:

- 1) транскодування (тобто, транскрибування, транслітерування або використання і того й іншого для передачі певних частин слова);
- 2) калькування (калькування);
- 3) описовий переклад (шляхом розкриття позначеного поняття) [21].

Кожний із зазначених способів перекладу слів-реалій передбачає можливість використання при перекладі додаткового пояснення, якщо значення перекладеного елемента незрозуміле з контексту речення.

Тому переклад економічних текстів вимагає від перекладача знання не тільки багаточисленних економічних термінів, але й знання економічних реалій. Найбільш важливі серед них:

– *Dow Jones Industrial Average* – індекс Доу-Джонса для акцій промислових компаній, базовий індекс Нью-Йоркської фондової біржі. Фондовий індекс, який розраховується на основі цін акцій 30 провідних промислових компаній США. В основі індексу Доу-Джонса – теорія Доу про аналіз ринку за допомогою середніх показників котирувань промислових і транспортних акцій. Вважається, що тенденція ринку загалом позитивна, якщо один з цих середніх показників піднімається вище попереднього локального піку, за яким настає аналогічне зростання другого показника. Коли ж обидва показники знижуються нижче попереднього локального мінімуму, це підтверджує загальну тенденцію до спаду. Цю теорію покладено в основу прогнозування майбутніх змін на фондовому ринку.

– *NASDAQ (National Association of Securities Dealers Automated Quotation)* – *Насдак*, індекс системи автоматичних котировок Національної асоціації дилерів цінних паперів. Заснована в 1970 р. електронна система торгівлі цінними паперами, які спеціалізуються на організації торгівлі для акцій високотехнологічних компаній.

Власник біржі – американська компанія NASDAQ OMX Group. Крім NASDAQ їй належать ще 8 європейських бірж.

Ринки NASDAQ

NASDAQ National Market (NNM) – ринок для цінних паперів провідних компаній-емітентів, які найбільш активно торгують на біржі. Ринок був виділений у 1982р. Зараз він має в обігу більше 4000 паперів.

NASDAQ Nasdaq Small Cap Market (SCM)

The Nasdaq Small Cap Market – ринок NASDAQ для акцій компаній малої капіталізації. В обігу SCM має більш ніж 1000 цінних паперів.

Існують і інші індекси NASDAQ, наприклад:

Nasdaq Bank Index – для компаній банківського сектору

Nasdaq Biotechnology Index – для медичних та фармацевтичних компаній

Nasdaq Computer Index – для компаній, які розробляють програмне та апаратне забезпечення для комп'ютерів

Nasdaq Financial Index – для компаній фінансового сектору, крім банків та страхових компаній

Nasdaq Industrial Index – для промислових компаній

Nasdaq Insurance Index – для страхових компаній

– *Nikkei Stock Average* – Ніккей, базовий індекс Токійської фондової біржі, який розраховується за методикою фінансової газетної групи Нікон Кейзай Симбун з 1949 р.

– *FTSE 100 (Financial Times Stock Exchange)* – базовий індекс Лондонської фондової біржі. Розраховується за методикою фінансової газети Financial Times з 1984 р. на основі цін на акції 100 провідних компаній (з розрахунку загальної вартості всіх випущених в обіг акцій) Великобританії. Назва на українську мову не перекладається і відтворюється латинськими літерами в формі аббревіатури.

– *DAX 30 (Deutsche Aktienindex)* – базовий індекс Франкфуртської фондової біржі, який розраховується на основі цін на акції 30 провідних німецьких компаній з 1987 р. Назва на українську та англійську мови не перекладається і відтворюється латинськими літерами в формі аббревіатури.

– *CAC 40 (Cotation Assiste'e en Continue)* – базовий індекс Паризької фондової біржі, який розраховується на основі цін на акції 40 провідних французьких компаній з 1988 р. Назва на українську та англійську мови не перекладається і відтворюється латинськими літерами в формі аббревіатури.

Standard & Poor's Corporation (S&P's) – засноване в 1860 р. рейтингове агенство, яке постачає на світові фінансові ринки аналітичні послуги та інформацію. Назва на українську мову не перекладається і відтворюється латинськими літерами в формі аббревіатури.

Сказане вище дає змогу зробити висновки, що реалії в економічній літературі загалом можуть мати або калькування, або перекладатися описово.

Це в основному стосується тих понять та реалій, які вже давно відомі в постіндустріальних суспільствах, але тільки зараз починають з'являтися в українському соціумі.

Висновки до Розділу 1

Термінологія є прошарком лексики, до складу якого входять назви предметів, дій, процесів, явищ, осіб, безпосередньо пов'язаних з певною галуззю. Об'єктом вивчення даної дисципліни є термін. Термін (лат. terminus – межа) – слово або словосполучення, яке визначає, називає, виражає та позначає спеціальне поняття.

Є два основних підходи до визначення терміна: прибічники першого називають терміном слово або словосполучення, мовний знак якого корелює з відповідним поняттям в системі понять даної галузі знань. Прибічники другого підходу наголошують на тому, що термін не є особливим словом, це особливе використання лексичної одиниці незалежно від того, якою частиною мови це слово репрезентовано, тобто функція, вид використання, а не особливий тип лексичних одиниць.

До основних властивостей терміна відносимо: 1) співвіднесення з відповідним поняттям у лексичній системі певної галузі науки або техніки; 2) системність; 3) стилістична нейтральність; 4) наявність точної дефініції; 5) стислість; 6) спеціальна сфера функціонування; 7) кореляція із поняттям відповідної галузі; 7) незалежність від контексту; 8) моносемія; 9) можливість існування у вигляді слова або словосполучення; 10) вмотивованість; 11) загальноприйнятність.

Явище термінологізації – це процес залучення, або залучення і переосмислення загальноповживаних слів у терміносистему для номінації нових понять, а термінологізована одиниця – це колишнє загальноповживане слово, яке покинуло межі лексики загального вжитку й у певному контексті та в результаті переосмислення або довантаження набуло термінологічного значення для ідентифікації нового поняття.

Кожна окремо галузь знань має власні, притаманні лише їй слова та словосполучення – терміни, які позначають наукові поняття про предмети, явища, ознаки, які складають одну семантичну систему разом з іншими поняттями певної галузі науки або техніки, визначили, що найпоширенішими типами термінології є військова термінологія, наукова термінологія, технічна термінологія, політична термінологія, комп'ютерна термінологія та деякі інші.

Інтернаціоналізми англійського походження особливо активно поповнюють українську фінансово-ринкову термінологію, і слід зазначити, що економічна терміносистема англійської мови також формувалася за допомогою слів іншомовного походження, і їх частка достатньо велика; загалом в економічній терміносистемі англійської мови зафіксовано вплив таких мов: латинської, французької, італійської, іспанської, японської, російської.

Економічні реалії – лексичні елементи, що позначають етноспецифічні поняття (поняття, притаманні тільки одній культурі). Реалії вважаються безеквівалентною лексикою, тобто такими словами, що не мають в мові перекладу еквівалента. Саме через це реалії іноді складно перекладати. Звичайно при перекладі реалій використовують такі способи:

- транскодування (тобто, транскрибування, транслітерування або використання і того й іншого для передачі певних частин слова);
- калькування (дослівний переклад);
- підбір еквівалента;
- описовий переклад (шляхом розкриття позначеного поняття).

Кожний із зазначених способів перекладу термінів передбачає можливість використання при перекладі додаткового пояснення, якщо значення перекладеного елемента незрозуміле з контексту речення.

РОЗДІЛ 2. ФУНКЦІОНУВАННЯ ФІНАНСОВО-РИНКОВИХ ТЕРМІНІВ У СУЧАСНИХ АНГЛОМОВНИХ ЗМІ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇХ ПЕРЕКЛАДУ

2.1. Роль фінансово-ринкових термінів у мові сучасних ЗМІ

За допомогою термінів сучасні журналісти називають популярні економічні поняття, подають інформацію про сучасні тенденції в економіці, характеризують бізнес-діяльність в різних країнах. Англomовна преса є одним з найбільш надійних джерел як відомостей про світ бізнесу, так і зразків сучасного мововживання; знання лексики полегшує розуміння англomовної преси; адекватне сприйняття текстів ділової тематики розширює уявлення про діловий світ.

Серед прийомів перекладу термінів та терміносполучень економічної тематики у цьому дослідженні будуть використовуватися такі:

1) переклад за допомогою **калькування (дослівний переклад)**: *single-arm semaphore* – однокрилий семафор, *single-row engine* – однорядковий двигун, *high-voltage switch* – високовольтний вимикач, *low-noise engine* – малогаласний двигун;

2) переклад за допомогою **словникового відповідника** тобто **підбору еквівалента у цільовому тексті**: *direct current system* – система постійного току, *control-surface cable* – трос керування;

3) переклад за допомогою **контекстуального розтлумачення терміна (описовий переклад)**: *pressure oil gun* – шприці для подачі масла під тиском, *data processing equipment* – обладнання для оброблення даних; *high aluminium cement* – цемент з великим утриманням глинозему, *analogue computer* – рахунково-вирішальне обладнання непробивної дії, *single-timelag servo* – система спостереження з одним постійним часом, *needle-beam underpinning* – підведення фундаменту з підтримуванням стіни за допомогою горизонтальних балок-підпорок; 5) переклад з зміною порядку компонентів атрибутивної групи: *battery-charging motor generators* – мотор-генератори,

підзаряджувальні батареї, *automobile repair plant construction project* – проект будівництва авторемонтного заводу [Павлова, с. 20].

4) **транслітерація** або **транслітерування** (від лат. *trans* – “через”, “по той бік” і *litera* – “літера”), – механічна передача тексту й окремих слів, які записані однією графічною системою, засобами іншої графічної системи при другорядній ролі звукової точності, тобто передача однієї писемності літерами іншої. Напр.: *Алушта* – *Alushta*; *Борщагівка* – *Borshchivka* тощо.

Спробуємо проаналізувати фінансово-економічні терміни та їх переклад на українську мову на прикладах статей із сучасних ЗМІ:

Is private equity dangerous?

*The term “private equity” sounds harmless. It gives the impression that it is simply about wealthy individuals making investments in **public companies**. But the reality is very different.*

*There’s been an enormous increase in the number of private-equity firms in recent years. What they do is gather large amounts of **funds** from various sources, use them to take companies off the **stock market** and then make a huge amount of money in a short time – a maximum of three to five years. In other words, they buy a company, **strip it and flip it over**.*

*These people like to operate below the radar. It’s difficult to find out how much **profit** they make and who invests in their funds. They have an aversion to **disclosure** and to public debate. By taking a company away from a stock market, they take it out of the sight of **regulators**, of employees, of communities and often, I believe, out of the sight of **tax authorities**.*

*During 2006, we saw record **mergers and acquisitions** activity around the world. Almost a third of this was financed by private equity. And it looks like 2008 will be even busier. That’s why we decided to push the subject up the agenda this year, beginning with the World Economic Forum (WEF) in Davos in January. I was invited by the WEF to be part of a debate on this subject and the event turned out to be crowded. ...*

Чи є небезпечним приватний акціонерний капітал?

Термін **“приватний акціонерний капітал”** звучить безневинно. Складається враження, що це просто про багатих особистостей, які створюють інвестиції в **акціонерних товариствах**. Але реальність зовсім інша.

Протягом останніх років спостерігається величезне зростання кількості фірм приватного акціонерного капіталу. Вони оперують величезною кількістю засобів з різних джерел, використовують їх, щоб зняти компанії з **фондового ринку**, а потім за короткий час накопичують величезну суму грошей – максимум від трьох до п'яти років. Іншими словами, вони купують компанію, **обдирають її до нитки та позбуваються її**.

Ці люди люблять діяти потай. Важко з'ясувати, який **дохід** вони отримують і хто робить вклади до їх фондів. Вони не схвалюють **розголошення інформації** та суспільні дебати. За допомогою зняття компанії з фондової біржі, вони приховують її від регулятивних органів, працівників, співтовариств і часто, я думаю, від фінансових відомств.

Протягом 2006 року ми бачили рекордні **злиття та поглинання** по всьому світу. Майже третина була профінансована приватним акціонерним капіталом. І схоже, що в 2008 році відбудеться ще бідше таких явищ. От чому ми вирішили включити цю проблему до регламенту цього року, починаючи з Світового Економічного Форуму (СЕФ) у Давосі в січні. Я був запрошений СЕФ, щоб прийняти участь у дебатах з приводу цієї проблеми і подія, як виявилось, зібрала багато людей. ...

На основі розглянутого тексту ми виділяємо наступні економічні терміни та способи їх перекладу:

- *private equity* – приватний акціонерний капітал (калькування)
- *public company* – акціонерне товариство (калькування)
- *funds* – засоби (словниковий відповідник або еквівалент)
- *stock market* – фондовий ринок (словниковий відповідник або еквівалент)
- *strip (a company)* – пограбувати (компанію) (словниковий відповідник або еквівалент)

- *flip (a company) over* – позбутися компанії (еквівалент)
- *profit* – прибуток (словниковий відповідник або еквівалент)
- *disclosure* – розкриття фінансової інформації (еквівалент)
- *regulator* – регулятивний орган (еквівалент)
- *tax authority* – фінансове відомство (калькування)
- *mergers and acquisitions* – злиття та поглинання (словниковий відповідник)
- *assets* – активи (словниковий відповідник)
- *debt* – заборгованість (словниковий відповідник)

The war for talent

*It's good news for workers, but bad news for companies. Firms all over the world are reporting a shortage of **employees**, and not just in the highly qualified areas where the "talent wars" are being fought.*

*According to a new survey by **staffing company** Manpower, the ten jobs that companies are having most difficulty filling range from top management to factory workers. The biggest demand is for **sales representatives** with enough technical knowledge to sell today's complex products. "They need to understand innovations, logistics and the global picture. **Selling** is very different from what it was," Manpower head Jeff Joerres told.*

*To remain **competitive**, companies have been cutting labour costs by **offshoring** and **outsourcing**. At the top end, firms are training staff themselves rather than hiring expensive new employees.*

*Meanwhile, in Asia and India, the once seemingly endless supply of cheap labour seems to be drying up. Workers in Vietnam, for example, are no longer accepting low **wages**. Factory managers in Ho Chi Minh City recently reported that their \$45-a-month workers went home for holidays in February and never came back.*

Війна за талант

*Це добрі новини для працівників, але погані для компаній. Фірми у всьому світі повідомляють про нестачу **робітників**, і не тільки в високо кваліфікованих сферах, де ведуться “війни талантів”.*

*Згідно новому опитуванню, проведеному **кадровим агентством** Менпавер, є десять посад, якими компаніям найважче заповнити робочий ряд від топ менеджменту до робітників заводів. Найбільший попит на **торгових представників** з достатніми технічними знаннями, як продати новітню комплексну продукцію. “Їм потрібно зрозуміти нововведення, матеріально-технічне забезпечення і картину світу. **Продаж** дуже відрізняється від того, яким був,” сказав глава агентства Менпавер Джефф Джоерес.*

*Щоб залишитися **конкурентноспроможними**, компанії знижують вартість праці за допомогою **офшорингу** та **аутсорсингу**. Зрештою, фірми самостійно тренують штат, а не наймають високооплачуваних нових працівників.*

*Тим часом, в Азії і Індії, нескінченна поставка дешевої робочої сили, здається, вичерпується. Працівники у В'єтнамі, наприклад, більше не приймають низьку заробітну **платню**. Менеджери фабрик в Хо Чі Мін Сіті нещодавно повідомили, що їх працівники з платнею 45 доларів на місяць поїхали додому на свята в лютому і не повернулися.*

На основі даного тексту ми виділяємо наступні терміни та способи їх перекладу:

- *employee* – найманий працівник (еквівалент)
- *staffing company* – кадрове агентство (калькування)
- *sales representative* – торговий представник (калькування)
- *selling* – продаж (еквівалент)
- *competitive* – конкурентноспроможний (словниковий відповідник-еквівалент)
- *offshoring* – офшоринг; перенесення діяльності в іншу країну (транслітерація)

- *outsourcing* – аутсорсинг; використання зовнішніх ресурсів для вирішення власних проблем (транслітерація)

- *wages* – заробітна плата (еквівалента)

Тепер розглянемо функціонування економічних термінів на рівні речення та наведемо відповідні способи їх перекладу:

*The council praised Sweden for refocusing its economic policy in the early 1990s by reducing public-sector employment, reforming the **welfare system**, cutting **corporate taxes**, investing more than 4 per cent of **GDP** in research, and promoting employment.*

*Рада схвалила Швецію за перефокусування її економічної політики в раніх 1990х за допомогою відновлення зайнятості робочої сили, поліпшення **системи соціального забезпечення**, скорочення **корпоративних податків**, інвестування більш ніж 4х відсотків **ВВП** у дослідження, і підвищення зайнятості.*

welfare system – система соціального забезпечення (еквівалент)

corporate taxes – корпоративний податок (калькування)

GDP (gross domestic product) – ВВП (внутрішній валовий продукт) (калькування)

*After graduating from Oxford University, he qualified as a **chartered accountant**.*

*Після закінчення університету в Оксфорді, він здобув кваліфікацію **аудитор**.*

chartered accountant – аудитор (словниковий відповідник)

*This combination of carrot and stick has given managers a very powerful incentive to bump up short-term earnings to add value to their **share options** or **restricted shares**.*

*Це поєднання батога та пряника дало менеджерам дуже могутній стимул для підняття короткострокових заробітків, щоб збільшити їх **акційні опціони** або **акції з обмеженим обігом**.*

share options – опціони на акції (калькування)

restricted shares – акція з обмеженим обігом (калькування)

*There's clearly a place for **venture capital** for new small business.*

Це, очевидно, місце для **венчурного капіталу** для нового малого бізнесу.

venture capital – венчурний капітал (транслітерація)

USP is short for “unique selling proposition”, or, as it is sometimes known, “unique selling point”.

УТП - це скорочення від “**унікальна торгова пропозиція**”, або, іноді зустрічається, “**унікальна точка продажу**”.

“*unique selling proposition*” – “**унікальна торгова пропозиція**” (калькування)

*She is one of millions of people around the world employed as **administrative professionals**.*

Вона одна з мільйонів людей по всьому світу, яка займає посаду **офісного працівника**.

administrative professional – офісний працівник (загальна назва для секретарів, офіс-менеджерів, адміністраторів та ін.) перекладний еквівалент

*As for the criticism of **leverage**: no one can say that a certain level of **debt** is too much or too little.*

Щодо критики **левереджу**: ніхто не може сказати, що певний рівень **заборгованості** дуже великий або дуже маленький.

Leverage – **левередж**; використання позичених засобів для інвестування (транслітерація та описовий переклад)

debt – заборгованість (словниковий відповідник)

*The **private-equity** model has been hugely successful – it has produced very good returns for the **pension funds** that have invested in them.*

Модель **приватного акціонерного** капіталу дуже успішна – це принесло досить високі прибутки для **пенсійних фондів**, які вклали в них гроші.

private-equity – приватний акціонерний капітал (калькування)

pension fund – пенсійний фонд (транслітерація)

*Most immigrants fall into one of two categories: **unskilled laborers** with less than a high-school diploma and **skilled professionals** with advanced degrees.*

Більшість іммігрантів поділяються на дві категорії: **некваліфіковані працівники з середньою освітою і висококваліфіковані професіонали з високими ступенями.**

unskilled laborer – некваліфікований працівник (калькування)

skilled professional – висококваліфікований професіонал (калькування)

Then, it was common in Greece to have a **personnel manager** who dealt mostly with the **payroll**.

Це було звичним явищем в Греції, щоб мати **керівника відділу кадрів, який займається здебільшого розрахунком заробітної плати.**

personnel manager – керівник відділу кадрів (перекладний відповідник)

payroll – розрахунок заробітної плати (словниковий відповідник)

But despite not feeling well, he talks enthusiastically about “the fresh generation of energetic and ambitious young **MBA graduates**” from **emerging economies**.

Але недивлячись на погане самопочуття, він говорить захоплено про “свіжу генерацію енергійних та амбіційних молодих **випускників школи бізнесу, що видає диплом MBA**” з країн, що розвиваються.

MBA (Master of Business Administration) – школа бізнесу, яка видає диплом **MBA (майстер ділового адміністрування)**; вчена ступінь **MBA (описовий переклад)**

emerging economy – країна, що розвивається (еквівалент)

That **running a profitable, healthy company** means much more than creating **short-term shareholder value**.

Таке **управління прибутковою, процвітаючою компанією** означає набагато більше, ніж створення **короткострокової акціонерної вартості.**

short-term shareholder value – короткострокова акціонерна вартість (калькування)

running a company – управління компанією (перекладний еквівалент)

As you can see from our **price-list**, our prices are at least 3% lower than **market prices**.

Як видно з нашого **прейскуранта**, наші ціни принаймні на 3% нижче від **ринкових цін**.

price-list – **прейскурант** (словниковий відповідник)

market price – **ринкова ціна** (калькування)

*On the other hand, a sales agents may conclude agreement on **consignment** basis which means that the **goods** remain the absolute property of the **principal** until delivered to end users.*

З іншого боку, **торгові агенти** можуть укласти угоди на основі **консигнації**, що означає, що **товар** залишається абсолютною власністю **довірчої особи** доти, доки він не буде доставлений кінцевим **користувачем**.

sales agent – **торговий агент** (калькування)

consignment – **консигнація** (часткова транслітерація)

goods – **товари** (словниковий відповідник)

principal – **довірча особа** (перекладний еквівалент)

user – **користувач** (словниковий еквівалент)

*Money concealed from the taxman was laundered under the guise of **payment** for non-existent **goods and services** of ostensibly legal commercial **enterprises**.*

Як **оплата** за неіснуючі **послуги і товари** нібито легальних комерційних **підприємств** відмивалися приховані від податків кошти.

payment – **оплата** (словниковий відповідник)

goods – **товари** (словниковий відповідник)

services – **послуги** (словниковий відповідник)

enterprise – **підприємство** (словниковий відповідник)

*According to statistic of the National Bank of Ukraine, **clear profits** of Ukrainian banks in the first four months of 2008 were UAH 3.9 bn, which is 73% higher than over the same period last year. The **total assets** of banks increased 10%, reaching UAH 680.6 bn and the **personal capital** of banks increased 15.8% to UAH 80.6 bn. Currently, there are 177 commercial banks operating in Ukraine.*

За даними Національного банку України, **чистий прибуток** українських банків за чотири місяці цього року склав 3,9 млрд. грн., що на 73% більше порівняно з аналогічним періодом минулого року. Збільшилися на 10% **загальні**

активи банків (досягли 680,6 млрд. грн.) і на 15,8% **власний капітал** банків (склав 80,6 млрд. грн.).

clear profit – чистий прибуток (словниковий відповідник)

total assets – загальні активи (словниковий відповідник)

personal capital - власний капітал (словниковий відповідник)

Value-added tax could be replaced by end consumer tax.

Податок на додану вартість можуть замінити **податком на кінцеве споживання**.

value-added tax - податок на додану вартість (калькування)

end consumer tax - податок на кінцеве споживання (калькування)

The essence of the end consumer tax is to transfer the tax burden from the producers of goods and services to the consumer. The ballpark figure of the proposed tax is 9 – 12%, which would not be subject to return by the government.

Суть податку на кінцеве споживання – перекласти **податкове навантаження** з виробників товарів і послуг на тих, хто їх споживає. **Орієнтовний розмір ставки** запропонованого податку – 9-12%. Податок держава нікому не відшкодовує.

tax burden – податкове навантаження (калькування)

ballpark figure – орієнтовний розмір ставки (перекладний еквівалент)

The latest global financial crisis dealt a heavy blow to private investors playing on the stock market either independently or through investment funds.

Чергова світова **фінансова криза** завдала відчутного удару боляче й по тих **приватних інвесторах**, хто грав на **фондовому ринку** або самостійно, або за допомогою інвестиційних фондів.

financial crisis – фінансова криза (часткова транслітерація)

private investor – приватний інвестор (транслітерація)

stock market – фондовий ринок (словниковий відповідник)

If you do not have enough money to risk playing on the stock market on your own, but still have the urge to give it your best shot, you should seriously consider investment funds.

Якщо у вас грошей недостатньо для гри на фондовому ринку або просто не вистачає сміливості для самостійної гри, а погратися хочеться, то вам пряма дорога в **інвестиційні фонди**.

investment fund – інвестиційний фонд (часткова транслітерація)

When there is a bull market we recommended that investors put their money into mixed investment funds, i. e. **shares, bonds and municipal bonds**.

Під час підвищення фондового ринку ми рекомендуємо інвесторам вкладати свої кошти у фонди змішаних інвестицій (**акції, облигації, муніципальні зобов'язання**).

shares – акції (словниковий відповідник)

bonds – облигації (словниковий відповідник)

municipal bonds – муніципальні зобов'язання (калькування)

If the market **opens up**, the banking and machine-building sectors (particularly, car manufacturing due to the future cancellation of import **duties** on automobiles) will see the slowest growth rates.

Якщо ринок **розгорнеться**, то найповільніше зростатимуть банки й машинобудування (особливо автомобілебудування – через наступне скасування **мит** на ввіз імпортованих автомобілів).

open up – розгортатися (про ринок) (перекладний еквівалент)

duty – мито (словниковий відповідник)

By eliciting a **bribe** law enforcers themselves become accomplices and organizers of crimes.

Провокуючи **хабар**, правоохоронні органи самі стають співучасниками та організаторами злочину.

bribe – хабар (словниковий відповідник)

There is no one answer for all companies at all times. It's up to the **board of directors** of that company to decide how **to run the company** and for the **shareholders** to shout if they don't like it.

Протягом довгих років не знайшлося жодної відповіді. Це стосується **ради директорів** тієї компанії, які повинні вирішити, як **керувати компанією і акціонерів**, щоб вигукнути, якщо їм не подобається це.

board of directors – рада директорів (перекладний еквівалент)

shareholder – акціонер (словниковий відповідник)

to run the company – керувати компанією (перекладний еквівалент)

*Milan city council hires the opera's **manager** and all the 607 people on its permanent **payroll**.*

Міська рада Мілана наймає **керівника** оперного мистецтва і 607 чоловік із незмінною **платіжною відомістю**.

payroll – платіжна відомість (словниковий відповідник)

manager – керівник (словниковий відповідник)

*The number of people employed in **manufacturing** in the UK fell from 7.1 million in 1979 to 4.6 million in 1991.*

Кількість осіб, задіяних у **виробництві** в Великобританії, зменшилась з 7.1 мільйонів в 1979 році до 4.6 мільйонів у 1991 році.

manufacturing – виробництво (словниковий відповідник)

*General Motors has signaled that as many as five of its US and Canadian plants may not survive, as it struggles to trim excess vehicle production **capacity**. The **overcapacity** problem has intensified in recent years.*

Корпорація Дженерал Моторз повідомила, що п'ять заводів США та Канади можуть не встояти, оскільки ведеться боротьба за нормування надлишкового **обсягу виробництва** автомобілів. Проблема **надлишкового обсягу виробництва** посилилась за останні роки.

capacity – обсяг (виробництва) (словниковий відповідник)

overcapacity – надлишковий обсяг (виробництва) (перекладний еквівалент)

*Ford's truck sales have been hurt by a continuing **shortage** of trucks with automatic transmissions.*

Продажі вантажних автомобілів Форд зазнали збитків через **нестачу** вантажівок з автоматичними передачами.

shortage – нестача (словниковий відповідник)

*It is sometimes argued that **corruption** oils the wheels of a hugely **over-regulated economy** such as India's. There is something in this. A **black market price**, is, after all a **market price**.*

*Іноді є заперечення того, що **корупція** змащує колеса **вище-упорядкованої економіки**, як, наприклад, індійська. Деяко є в цьому. **Ціна чорного ринку**, це, зрештою, **ринкова ціна**.*

corruption – корупція (транслітерація)

over-regulated economy – вище-упорядкована економіка (калькування)

black market price – ціна чорного ринку (калькування)

market price – ціна ринку (калькування)

*Just 10 years ago a typical manufacturing company's **workforce** was made up mostly of **blue-collar** workers. Today **white-collar employees** make up about 50% of a manufacturing company's workforce.*

*Лише 10 років тому загальну кількість **працівників**, які **працюють у виробничій компанії**, здебільшого складала **робітники**. Сьогодні **службові особи** складають близько 50% загальної кількості працівників, які працюють у виробничій компанії.*

workforce – загальна кількість працівників, які працюють в певній компанії (описовий переклад)

blue-collar – робітник (словниковий відповідник)

white-collar employees – службові особи (словниковий відповідник)

*Japanese doctors not only prescribe drugs, they also dispense them. The doctors buy their drugs from **wholesalers**, who typically sell them **at the discount** to the official prices set by the Japanese government.*

*Японські лікарі не тільки прописують ліки, вони також виготовляють їх. Лікарі купують їхні ліки у **оптових продавців**, які, звичайно, продають їх за цінами, **нижчими від номінальних цін**, встановлених японським урядом.*

wholesalers – оптові продавці (словниковий відповідник)

at the discount – нижче від номінальної ціни (описовий переклад)

*As **manufactures, distributors and retailers** suffer, it is good news for consumers.*

Якщо виробники, розповсюджувачі та роздрібні торговці зазнають поразки, це добрі новини для споживачів.

manufacture – виробник (словниковий відповідник)

distributor – розповсюджувач (словниковий відповідник)

retailer – роздрібний торговець (словниковий відповідник)

*Although he's moved to the executive suite, he still feels the best **merchandising** ideas come from retailers.*

*Хоча він вже займає виконавчу посаду, він ще відчуває кращі **торгівельні** ідеї, що надходять від роздрібних торговців.*

merchandising – торговельний (словниковий відповідник)

*Japanese consumers delight in buying the latest shiny new models from their country's electronic giants. But thanks to cunning product development and **marketing** strategies, these **purchases** are destined never to be quite new enough and their owners quickly discard obsolete models and fork out the latest ones. In 1990, Tokyoites threw out 128,000 televisions, 88,000 washing machines, 100,000 fridges and 190,000 bicycles.*

*Японські споживачі захоплюються покупками новітніх блискучих моделей електронних гігантів країни. Але завдяки швидкому розвитку продукції і стратегіям **торгівлі**, ці **покупки** призначені ніколи не бути достатньо новими і їх власники швидко скидають застарілі моделі і платять гроші за нові. В 1990 році, токійці викинули 128,000 телевізорів, 88,000 пральних машин, 100,000 холодильників та 190,000 велосипедів.*

marketing – торгівля (словниковий відповідник)

purchase – покупка (словниковий відповідник)

*... Random House, the largest trade publishing house in the US. The company said the publisher's annual **sales volume** increased to \$800 million from \$40 million during Mr Bernstein's **tenure**.*

*... Рендом Хауз, найбільше торговельне видавництво в США. Компанія повідомила, що щорічний **об'єм продаж** видавця збільшений до 800 мільйонів доларів з 40 мільйонів доларів протягом **перебування на посаді** містера Бернштейна.*

sales volume – об'єм продаж (калькування)

tenure – перебування на посаді (описовий переклад)

*Mr Shilling contends that in its quest to get “lean and mean”, US industry has exchanged **variable costs** for **fixed costs**. Many of the blue-collar workers who used to make things have been replaced by more productive machines, usually financed by **debt**. But while blue-collar workers could be laid off when recession occurred, machines can't be fired, and interest **payments** don't go away.*

*Містер Шілінг заявляє, що на шляху до кращого, промисловість США обміняла **змінні витрати** на **постійні витрати**. Багато хто з робітників, які звикли робити речі, були замінені більш продуктивними машинами, звичайно фінансованими **заборгованістю**. Але якщо робітників можна буде звільнити, коли почнеться занепад, то машини вже не звільниш, і відсоткові **виплати** нікуди не дінуться.*

variable costs – змінні витрати (калькування)

fixed costs – постійні витрати (калькування)

debt – заборгованість (словниковий відповідник)

payment – платіж (словниковий відповідник)

*The studio can count on an impressionable market of children – and their parents – to boost sales of video, books, toys and other merchandise associated with film. Disney took \$267 million at the box office in the first four months after launching “The Lion King” in the US, but that has been surpassed by the **income** from **merchandising**.*

*Студія може розраховувати на чутливий ринок дітей – і їх батьки –, щоб підвищувати продажі відео, книг, іграшок та інших товарів, пов'язаних з фільмом. Дісней отримав 267 мільйонів доларів в квиткових касах США за перші чотири місяці після прем'єри мультфільму “Король Лев”, але який взяв гору завдяки **прибутку** від **торгівлі**.*

income – прибуток (словниковий відповідник)

merchandising – торгівля (словниковий відповідник)

... marketing, research and all the other things that distinguish a firm from a factory. He had come to spend a lot on such things. Its selling, general and administrative expenses (i. e. non-manufacturing **overheads**) made up 32% of sales.

... продаж, дослідження та всі інші речі, що відрізняють фірму заводу. Він прибув, щоб багато витратити на такі речі. Продаж, загальні та адміністративні витрати (тобто невиробничі **накладні витрати**), що складають 32% **продажів**.

overheads – накладні витрати (перекладний еквівалент)

sales – продажі (словниковий відповідник)

Rising operating **expenses** are another problem. Fuel costs were up 10% in the third quarter and labor costs are on the **upswing** again.

Зростаючі робочі **витрати** – це вже інша проблема. Витрати на паливо сягали 10% в третьому кварталі і робочі витрати знову зазнали **раптового піднесення**.

expenses – витрати (словниковий відповідник)

upswing – раптове піднесення (перекладний еквівалент)

Japanese and American retail demand for diamonds is soft, despite an intensified advertising and marketing campaign launched this year. The group's **marketing spend** in 1992 is **budgeted** at \$ 164 million.

Японський та американський роздрібний попит на діаманти є помірним, не дивлячись на посилене рекламування і маркетингову кампанію, запроваджену цього року. **Торгівельні витрати** організації в 1992 році **передбачали в бюджеті** 164 мільйони доларів.

marketing spend – торговельні витрати (калькування)

budgeted – передбачати в бюджеті (словниковий відповідник)

Jaguar's **expenditure** and advertising expenditure are still at very low levels compared to those of Mercedes Benz and BMW.

Витрати Ягуара і витрати на рекламування ще й досі на низькому рівні порівняно з витратами Мерседеса та БМВ.

expenditure – витрати (словниковий відповідник)

You consult the electronic brochure, place your order and it is **billed** to your **credit card**. The **goods** are automatically **dispatched** from the US, which at current exchange rates can be extremely cost-effective.

Ви знаходите електронну брошуру, робите вашу заявку і це **рахунок** оплачується вашою **кредитною карткою**. **Товари** автоматично **відіслано** з США, що може бути надзвичайно ефективно по вартості в сучасних обмінних курсах.

bill – рахунок (словниковий відповідник)

credit card – кредитна картка (часткова транслітерація)

goods – товари (словниковий відповідник)

dispatch – відсилати (словниковий відповідник)

“There’s nothing strange about the reaction of suppliers, because this company hasn’t been the best corporate citizen in terms of **payment**,” said Sanford Sigoloff, the new **chief executive** of the IP Corporation. “Our job is essentially to work with the **trade**, give them cash before delivery, and then develop a relationship that allows them to give us **trade credit**.”

“Немає нічого дивного в реакції постачальників, тому що ця компанія не була найкращим корпоративним цивільним населенням в період **оплати**,” – сказав Санфорд Сіголоф, новий **керівник** АйПі Корпорейшн. “Наша робота, по суті, полягає в тому, щоб працювати з **торгівлею**, давати їм готівку перед доставкою, а потім розвивати взаєностосунки, що дозволяє їм дати нам **комерційний кредит**.”

payment – оплата (словниковий відповідник)

chief executive – керівник (словниковий відповідник)

trade – торгівля (словниковий відповідник)

trade credit – комерційний кредит (перекладний еквівалент)

Corporate **indebtedness** rose sharply in the boom years of the late 1980s.

Корпоративна **заборгованість** різко зросла в роки пожвавлення у пізніх 1980х.

indebtedness – заборгованість (словниковий відповідник)

*In short-term planning, the planning horizon is rarely longer than the next 12 months. The firm wants to make sure it has enough cash to pay its bills, and that **short-term borrowing and lending** are arranged to the best advantage.*

*В короткостроковому плануванні, горизонт планування надзвичайно довший, ніж наступні 12 місяців. Фірма хоче переконатися, що має достатньо готівки, щоб сплатити рахунки, і що **короткострокова позика і кредитування** здійснено на вигідних умовах.*

short-term borrowing – короткострокова позика (калькування)

lending – кредитування (словниковий відповідник)

*The growth in **earnings** had let the company get ahead of schedule in repaying **long-term debt**, which had been raised from \$19 million to \$302 million. It is now 18 months early in repaying the **principal** on its seven-year **bank loan**.*

*Приріст у **прибутках** дозволив компанії випередити список повернення **довгострокового боргу**, який зріс від 19 мільйонів доларів до 302 мільйонів доларів. Зараз повернення **загальної суми боргу** за семирічну **банківську позичку** здійсниться на 18 місяців раніше.*

earning – прибуток (словниковий відповідник)

long-term debt – довгостроковий борг (калькування)

principal – загальна сума (словниковий відповідник)

bank loan – банківська позика (калькування)

*The need for an asset to be “measured at a monetary amount with sufficient reliability” would also affect accounting for **intangible assets** such as brand names.*

*Необхідність того, щоб актив “вимірювався в грошовій сумі з достатньою надійністю”, повинна також набувати вигляду розрахунків для **нематеріальних активів**, як, наприклад, торговельні марки.*

intangible assets – нематеріальні активи (перекладний еквівалент)

*A **bankrupt** cannot be a director of a company and cannot start a new firm without informing customers and suppliers that he is bankrupt.*

***Банкрут** не може бути директором компанії і він не може заснувати нову фірму без проінформування покупців та постачальників про те, що він банкрут.*

bankrupt – банкрут (транслітерація)

*Newspaper Publishing, the **holding company**, announced the plans to increase the Spanish/Italian stake as part of a range of financing options.*

*Ньюзпейпер Паблішінг, **холдингова компанія**, оголосила плани щодо збільшення іспанської та італійської частки як частини ряду фінансування опціонів.*

holding company – холдингова компанія (транслітерація)

Досить цікавим є дослідження заголовків економічних статей. Заголовки в англomовних ЗМІ досить часто є складними для розуміння. Вони бувають ідіоматичного характеру і сповнені жаргонної лексики та гри слів. Також, оскільки заголовки зазвичай є короткими, деякі слова можуть бути не враховані, що робить складним розуміння граматичної структури. Розглянемо значення деяких з них:

1) *Economic rebounds muzzle G-7 blame game*

- *Economic rebounds*: “Rebound” подібне за значенням до “recovery” (вихід із кризи, пожвавлення). В даному випадку, це раптове економічне піднесення в Європі та Японії.

- *muzzle*: Це дієслово. Коли особа або група “is muzzled” (змушена мовчати), вони не мають права вільно говорити.

- *G-7*: Це стосується Group of Seven, яка утворена провідними індустріальними державами, такими як Канада, Франція, Німеччина, Італія, Японія, США та Великобританія.

- *blame game*: В даному випадку – це процес, коли члени G7 обвинувачували один одного в тому, що ніхто нічого не робить для покращення економічного стану.

Отже, заголовок містить такий зміст: Економічне пожвавлення (семи країн) зупинило обвинувачування, що стосувались членів групи семи провідних країн.

2) *Talks on Telecom Italia stake stall*

- *Talks on*: “Talks” – це іменник, що означає “офіційні переговори”. В даному випадку, переговори з приводу того, якій фірмі слід отримати

контрольний пакет акцій у Telecom Italia. Варто зауважити, що замість “about” використано “on”, що є типовим для стислості заголовків.

- *Telecom Italia*: провідний постачальник теле-радіо-зв’язку в Італії.

- *stake*: to have a stake in (бути зацікавленим в чомусь, мати частку в чомусь). В даному випадку, слово “stake” означає “контрольний пакет акцій”.

- *stall*: часто вживається ідіоматично для опису офіційних розмов або переговорів, які тимчасово призупиняються через наявність певної проблеми.

Заголовок несе такий зміст: Офіційні переговори про привласнення контрольного пакету акцій провідного постачальника теле- радіо-зв’язку в Італії тимчасово зупинились.

3) *Markets finish in green*

in green – курси акцій

Даний заголовок означає, що акційні ціни приносять прибутки протягом торгів на ринку.

На основі нашого дослідження можна зробити висновок, що основними способами перекладу фінансово-ринкової термінології є калькування (калькування), транслітерація, описовий переклад та вибір варіантного відповідника.

2.2. Основні понятійні сфери фінансово-ринкової діяльності та обслуговування її англомовною терміносистемою

2.2.1. Лексико-семантичне поле “учасники ринково-економічних відносин” та переклад українською мовою. Проаналізувавши тексти фінансово-ринкового спрямування, а також особливості перекладу фінансово-ринкової термінології на рівні речення, ми виділяємо чотири головні сфери функціонування термінів. Розглянемо приклади осіб, які задіяні у сфері фінансово-ринкової діяльності, та способи їх перекладу. **Найхарактернішим способом перекладу даної групи слів є калькування (калькування).** Калькування як прийом перекладу частіше застосовується при перекладі складних термінів (терміносполучень). Воно також може застосовуватись

стосовно тільки одного з компонентів терміносполучення. Розглянемо наступні приклади:

bank clerk – працівник банку

accounts manager – менеджер в питаннях депозитів

accounts supervisor – головний менеджер в питаннях депозитів

general manager – менеджер (офіційне керівництво)

manager executive – виконавчий менеджер

assistant manager – менеджер

seniour manager – старший менеджер

bank authority – керівництво банку

chief cashier – головний касир

commercial officer – рекламний агент банку

loan officer – головний менеджер з питання кредитів

remittance manager – менеджер з питань переказу грошей

Meeting of Shareholders (Stockholders) – зібрання акціонерів

Board of Directors – рада директорів (правління)

managing director – управляючий директор

chief executive officer – генеральний директор

trade official – торговий урядовець

skilled manual tradespeople – кваліфіковані ремісники

sales representative – торговий представник

personnel manager – керівник відділу кадрів

management consultant – консультант з питань управління підприємством

executive assistant – асистент керівника

administrative professional – офісний працівник

Калькування можна застосовувати тільки тоді, коли утворений таким чином перекладний відповідник не порушує норми вживання і сполучуваності слів в українській мові.

Також досить поширеним в даній сфері є переклад за рахунок вибору варіантного та словникового відповідника:

supervisor – керівник

contractor – підрядник

carrier (haulier) – перевізник

entrepreneur – підприємець

employee – робітник; службовець; працівник

payroll – робітники і службовці (підприємства)

white-collar – службовець в установі; “чиста” робота

blue-collar – робітник

foreman – майстер, прораб, бригадир

retailer – роздрібний торговець

shareholder – акціонер

stockholder – акціонер

chartered accountant – аудитор

adviser – консультант

HR (human resources) – управління персоналом

HR manager – менеджер з підбору персоналу

HR professional – спеціаліст кадрової служби

executive – керівник

Для перекладу термінів даної сфери досить часто застосовують такий спосіб перекладу, як транскодування. При транскодуванні літерами мови може передаватися вся форма, або більша її частина. Іноді застосовується змішане транскодування, коли більша частина транскодованого слова відбиває його звучання в вихідній мові, але разом з тим передаються й деякі елементи його графічної форми:

client – клієнт (особа, або організація, яка платить за послуги, надані професіоналом, або професійною організацією, наприклад, адвокат або рекламне агентство)

clerk – клерк, службовець

licensor – ліцензіар (сторона, яка надає ліцензію)

licensee – ліцензіат (сторона, яка отримує ліцензію)

financial manager – фінансовий менеджер

principal – принципал

Перш ніж застосовувати цей спосіб перекладу, перекладач повинен переконатися, що в мові перекладу відсутній перекладний відповідник слова, що перекладається інакше через транскодування в мові перекладу можуть виникнути дублетні (синонімічні) терміни, а це порушує чіткість та стрункість певної терміносистеми.

Характерним для даної сфери є також описовий переклад. При застосуванні описового перекладу важливо слідкувати за тим, щоб словосполучення в мові перекладу точно і повно передавало всі основні ознаки поняття, позначеного словом оригіналу:

magnate (mogul) – успішна і поважна особа, яка володіє значною владою у певній промисловості

tycoon – багата і владна особа, яка зайнята у певному бізнесі або індустрії

compliance expert – експерт з дотримання правил/принципів корпоративної поведінки

workforce – загальна кількість осіб, які працюють в певній компанії

Для того, щоб правильно застосувати такий прийом перекладу, необхідно добре знати предметну сферу тексту, що перекладається, щоб правильно розкрити зміст позначеного поняття.

2.2.2. Одиниці лексико-семантичного поля «місця здійснення економічної діяльності» та їх переклад. Назви підприємств (фірм, компаній, корпорацій тощо) не перекладаються, а **транскодуються**: *General Motors* – (корпорація) *Дженерал Моторс*, *Harris Paint Company* – (компанія) *Гарріс Пейнт Компані*.

Зауважимо, що загальний елемент у складі назви (*corporation, company, тощо*) також не перекладається, якщо він є частиною назви підприємства. Розглянемо деякі з таких назв:

company – компанія, товариство (акціонерне), фірма, корпорація

firm – фірма; корпорація

concern – концерн, фірма, підприємство; структурний підрозділ

holding company – холдингова компанія

parent company – компанія-засновник; компанія, що володіє контрольним пакетом акцій іншої компанії

conglomerate – конгломерат

agency – агентство, представництво

corporation – корпорація; товариство

entrepreneurship – підприємство

service industry – підприємства сфери обслуговування

subsidiary company – дочірня фірма

patent office – патентне бюро

staffing company – кадрове агентство

Оскільки в англійських текстах назва підприємства нерідко дається без характеристики підприємства, вираженого звичайно зазначеним загальним елементом, у перекладі доцільно вводити такий елемент (іноді разом з поясненням щодо сфери діяльності), особливо коли підприємство є маловідомим або невідомим взагалі:

Texaco – нафтодобувна компанія Тексако

Stanson & Brothers – фірма Стенсон енд бразерс

Абревіатури у складі назв компаній звичайно транскрибуються, а не транслітеруються:

CHC Ltd. – Сі-Ейч-Сі Лімітед

GMN – компанія Джи-Ем-Ен

IK Marketing – компанія Ай-Кей Маркетинг

Отже, для правильного перекладу термінів, які входять до даної понятійної сфери, перекладачеві слід добре розуміти певний текст та досить важливим є правильно відтворити загальний елемент у складі назви.

2.2.3. Лексико-семантичне поле “Капітал та грошові операції” у перекладі на українську мову. Дана понятійна сфера є досить поширеною, оскільки в наш час людина всюди пов’язана з грошима та грошовими операціями. Внаслідок цього постійно зростає кількість назв та видів послуг

цієї сфери. Для перекладу таких термінів перекладачеві слід використовувати характерні для фінансово-ринкової термінології способи перекладу.

Характерними для даної сфери способами перекладу є калькування, вибір варіантного та словникового відповідника, транскодування. Розглянемо приклади термінів та терміносполучень, які належать до даної понятійної сфери:

share options – опціони на акції

restricted shares – акція з обмеженим обігом

short-term shareholder value - короткострокова акціонерна вартість

value-added tax - податок на додану вартість

end consumer tax - податок на кінцеве споживання

short-term borrowing - короткострокова позика

lending – кредитування

credit card – кредитна картка

corporate tax – корпоративний податок

cheque – чек

shares, stocks – акції

draft – вексель

bill, banknote – купюра

currency – валюта

hard currency – тверда валюта

paper currency – паперові гроші

assets – грошові активи

ATM (automated teller machine) – банкомат

ATM card – карточка

to insert ATM card – вставити карточку

to enter PIN number – ввести ПІН-код

account is overdrawn – на рахунку немає грошей

bank account – рахунок в банку

savings account – ощадний рахунок

saving account number – номер ощадного рахунку

initial deposit – початковий внесок

spare money – вільні гроші

passbook – ощадна книжка

monthly statement – щомісячне накопичення грошей

percent rate – відсоткова ставка

interest – відсотки (від накопичення)

deposit slip – депозитний чек

bond – облігація

Treasury (Department) – Міністерство Фінансів

counterfeiter – фальшивий

chinks – монети, гроші

cash – готівка

pay in (by) cash – платити готівкою

pay in (by) credit card – платити за кредитною карточкою

pay in (by) check – платити за чеком

exchange rate – курс обміну

piggy bank – копилка

mortgage – застава

pay off interest – виплочувати відсоток

debt ceiling – максимальний розмір боргу

debt funding – утворення грошового фонду підприємства за допомогою

науки

debt servicing – виплата боргу та відсотків

rate – ставка, курс, ціна, відсоток, показник, ступінь

real income – реальний прибуток

real wage – реальний заробіток

receipt – грошові надходження

relative price – відносна ціна

rent – рента; орендна плата; квартирна плата

revenue – прибуток

salary – заробітна плата

trade-in-allowance – сума грошей, повернута за стару річ і внесена в рахунок придбання нової

unreasonable price – нерозважлива ціна

wage – фонди заробітної плати

to pay by cash for – платити готівкою за

pay on demand – оплатити на першу вимогу

pay at sight – оплатити при пред'явленні

pay to order – оплатити за вимогою/наказом

pay in kind – оплатити натурою

payable – той, що підлягає оплаті

part-payment – часткова оплата

progress payment – поетапна оплата

payment in advance, prepayment – попередня оплата

payment by results – оплата за результатами

to spend for – витратити на

to save in bank – вкладати в банк

to invest in enterprise – інвестувати в підприємство

to deposit on a banking account – покласти на банківський рахунок

to borrow from somebody – брати в борг

to take a loan (credit) in a bank – брати позику в банку

to lend to somebody – позичити

to transfer from ...to... – переказувати із... у...

to withdraw money from (the bank teller) – зняти гроші з... (банкомату)

share option – опціон на акції

restricted share – акція з обмеженим обігом

equity – частка акціонера в капіталі підприємства

private equity – приватний акціонерний капітал

venture capital – венчурний (ризикований) капітал

Можна зробити висновок, що найпоширенішим способом перекладу термінів, що належать до даної сфери, є вибір варіантного і словникового відповідника та калькування (калькування).

2.2.4. Лексико-семантичне поле “Ринок, товари та збут” у перекладі. Досить поширеною фінансово-ринковою сферою вживання термінів та терміносполучень є ринок. Розглянемо приклади таких термінів та визначимо способи їх перекладу:

market-driven (market-led) – ринок, який контролює, що і скільки людей хоче купити

market economy – економічна система, у якій ціни, заробітна плата та постачання товарів контролюються кількістю людей та що вони купують

market price – ціна, за якою товар може бути проданий у певний час

market forces – економічний вплив, який діє на ціни, заробітну плату, кількість наявних робочих місць, і який не контролюється урядом

market research – процес колекціонування інформації про те, які товари люди люблять купувати, або що людям не подобається або подобається в певному виді товару

market leader – 1) компанія, яка продає більшу кількість певного товару, ніж подібні їй компанії; 2) продукт, який купують більше, ніж подібні йому

market share – відсоток загальної кількості продажу певного товару, що має фірма

distributor – розповсюджувач

retailer – роздрібний торговець

open up – розгортатися (про ринок)

duty – мито *white goods* – товари, такі як пральні машини та холодильники

brown goods – товари, такі як телевізори

merchandise – товари

services – послуги, такі як туризм, послуги в банку та ін.

introduce a product (launch a product) – випускати нові товари на ринок

recall a product – якщо після випуску на ринок у новому товарі знайдено недоліки, він може бути повернений: покупців можуть попросити повернути товар для перевірки

withdraw a product – продукт, який компанія не хоче більше продавати, може бути вилучено з ринку

money spinner – продукт або бізнес, який приносить прибуток

cash cow – прибутковий продукт з високим відсотком загальної кількості продажу

loss leader – неприбутковий продукт

domestic trade – внутрішня торгівля

pirated product – нелегально скопійований продукт

sales - об'єм продаж

merchandise – товари, продукція

GDP (gross domestic product) – ВВП (внутрішній валовий продукт)

unique selling proposition – унікальна торгова пропозиція

Дане дослідження дає підстави зробити висновки, що через постійне зростання економіки, поширення товарів на ринку та їх кількості, паралельно зростає і кількість нових назв та термінів, які не зафіксовані в словниках та можуть бути невідомими перекладачеві. Тому найпоширенішими способами перекладу даної сфери є **описовий переклад та калькування (комбінація)**.

recall a product – якщо після випуску на ринок у новому товарі знайдено недоліки, він може бути повернений: покупців можуть попросити повернути товар для перевірки

withdraw a product – продукт, який компанія не хоче більше продавати, може бути вилучено з ринку

money spinner – продукт або бізнес, який приносить прибуток

cash cow – прибутковий продукт з високим відсотком загальної кількості продажу

loss leader – неприбутковий продукт

domestic trade – внутрішня торгівля

pirated product – нелегально скопійований продукт

sales – об'єм продаж

merchandise – товари, продукція

GDP (gross domestic product) – ВВП (внутрішній валовий продукт)

unique selling proposition – унікальна торгова пропозиція

Дане дослідження дає підстави зробити висновки, що через постійне зростання економіки, поширення товарів на ринку та їх кількості, паралельно зростає і кількість нових назв та термінів, які не зафіксовані в словниках та можуть бути невідомими перекладачеві. Тому найпоширенішими способами перекладу даної сфери є описовий переклад та калькування.

2.3. Фразеологічні одиниці у поєднанні із фінансово-ринковими термінами

Перекладаючи економічні тексти, слід мати на увазі, що можуть існувати різні жанрові і стилістичні норми текстів у мові оригіналу і перекладу. Так, в англомовних наукових працях частіше, ніж в україномовних працях, вживаються розмовні лексичні та фразеологічні елементи.

За нашими спостереженнями слід виділити в окрему групу фінансово-ринкових термінів ідіоматичні вислови. Наведемо приклади таких виразів, які перекладено за допомогою описового перекладу:

1) *in the black* – вести справу (діло) з прибутком; бути платоспроможним:

We've managed to stay in the black for over a year now. – Ми зуміли залишитися **платоспроможними** більше року.

2) *in the red* – бути в боргу; мати заборгованість:

While British bankers talk of being in the red because of the old practice of showing overdrawn accounts in red ink, Italians talk about being in the green. – Поки англійські банкіри говорять про **наявність заборгованості** через стару практику показу перебільшених розрахунків в червоному кольорі, італійці говорять про заборгованість в зеленому кольорі.

3) *white knight* – особа або компанія, яка вкладає гроші в іншу компанію з метою продажу її більш провідній організації

London Weekend Television's attempt to attract a white knight to help it ward off the unwanted takeover bid from Granada has collapsed. US West, the giant US

telephone company and one of the largest cable operators in the UK, was interested in a stake of 29.9 per cent in the London ITV company – the largest amount possible without triggering a full bid. - Спроба телебачення Лондон Вікенд привабити особу, яка **вкладе гроші в компанію з метою продажу її більш провідній організації**, щоб допомогти захиститися від небажаного злиття компаній, зазнала краху. Захід США, гігантська телефонна компанія США і один з найбільших кабельних операторів у Великобританії, був зацікавлений у частці 29.9 відсотків в компанії Лондон АйТіВі – найбільша сума, можлива без запуску повної пропонованої ціни.

4) **golden parachute** – обіцянка заплатити велику суму грошей за примусове звільнення в майбутньому

He also said he would work without a contract indefinitely. Such a move would prevent him from receiving substantial **'golden parachute'** severance pay should he leave United's employment. - Він також сказав, що непевно працюватиме без контракту. Такий хід повинен уберегти його від **отримання реальної суми грошей за те, що він залишить роботу в США**.

5) **bean-counter** – менеджер або бухгалтер, який займається лише фінансами/прибутками

The reason for America's failure in robots is that we have **bean-counters** running our companies. The Japanese have engineering and manufacturing people. – Причина американського браку в роботах полягає в тому, що нашими компаніями керують **менеджери, які займаються лише фінансами**. В Японії ж працюють інженери та виробники.

6) **number-cruncher** – особа, чия робота полягає лише в оперуванні числами. Це слово часто показує, що дана робота є для вас нудною

Do we want these statisticians and **number-cruncher** to reveal everything about us? – Чи хочемо ми, щоб ці статистики та люди, чия робота полягає **лише в оперуванні числами**, дізналися все про нас?

7) **due diligence** – комплексна перевірка діяльності компанії

Due diligence is a very detailed analysis of facts and figures. – **Комплексна перевірка діяльності компанії** – це дуже детальний аналіз фактів та чисел.

8) *benchmark* – *еталон*

Our product is the new benchmark for software systems. – Наш товар – це новий еталон системи програмного забезпечення.

9) *blue chip* – компанія, яка оперує великими сумами грошей і в яку безпечно вкладати гроші

Blue chips like ICI, Guinness, Reckitt & Colman and RTZ saw double-figure gains. – Компанії, які оперують великими сумами грошей і в які безпечно вкладати гроші, такі як АйСіАй, Гінесс, Рекіт і Кольман бачили подвійні прибутки.

10) *cash cow* – товар або бізнес, який заробляє великі гроші, особливо коли ці гроші використовують для сплати за що-небудь інше

Imperial is the classic Hanson cash cow: a mature business, tied to British markets with low investment needs. – Імперіал - це класичний товар Хансон, який заробляє великі гроші: розвинений бізнес, пов'язаний з англійськими ринками з низькими інвестиційними потребами.

11) *golden hello* – значна сума грошей, яку віддають за прийняття важливої посади

New chief at IBM picks up \$5 million “golden hello”. – Новий керівник АйБіЕм зібрав 5 мільйонів доларів за прийняття посади.

Можна зробити висновок, що при перекладі на українську мову економічні тексти англійською мовою повинні бути адаптованими із урахуванням стилістичних і жанрових норм, що існують в українській мові і культурі стосовно відповідних текстів. Неврахування розбіжностей в перекладі призводить до стилістичних перекладацьких помилок, що, хоча й вважаються менш серйозними вадами перекладу, ніж смислові помилки, знижують якість перекладу.

Слід зазначити, що економічна терміносистема англійської мови також формувалася за допомогою слів іншомовного походження, і їх частка досить велика. З нашого дослідження можна зробити висновок, що загалом певний масив новітньої термінології функціонує в українській мові у двох варіантах – у вигляді кальок з оригіналу та їхніх українських еквівалентів. Складні терміни

можуть мати або калькування з оригіналу, або перекладатися описово. В основному це стосується тих понять і реалій, які вже відомі. Деякі з сучасних американських бізнесових реалій, що вже зайняли місце в діловому англійському лексиконі, не знайшли відображення у двомовних англо-українських фахових словниках.

Висновки до Розділу 2

За допомогою термінів сучасні журналісти називають популярні економічні поняття, подають інформацію про сучасні тенденції в економіці, характеризують бізнес-діяльність в різних країнах. Англomовна преса є одним з найбільш надійних джерел як відомостей про світ бізнесу, так і зразків сучасного мововживання; знання лексики полегшує розуміння англomовної преси; адекватне сприйняття текстів ділової тематики розширює уявлення про діловий світ.

До основних властивостей терміна відносимо: 1) співвіднесення з відповідним поняттям у лексичній системі певної галузі науки або техніки; 2) системність; 3) стилістична нейтральність; 4) наявність точної дефініції; 5) стислість; 6) спеціальна сфера функціонування; 7) незалежність від контексту; 8) моносемія; 9) можливість існування у вигляді слова або словосполучення; 10) мотивованість; 11) загальноприйнятність.

Серед прийомів перекладу термінів та терміносполучень економічної тематики у цьому дослідженні будуть використовуватися такі:

1) переклад за допомогою **калькування (дослівний переклад)**: *single-arm semaphore* – *однокрилий семафор*, *single-row engine* – *однорядковий двигун*, *high-voltage switch* – *високовольтний вимикач*, *low-noise engine* – *малогаласний двигун*;

2) переклад за допомогою **словникового відповідника** тобто **підбору еквівалента у цільовому тексті**: *direct current system* – *система постійного току*, *control-surface cable* – *трос керування*;

3) **переклад за допомогою контекстуального розтлумачення терміна (описовий переклад):** *data processing equipment* – обладнання для оброблення даних;

4) **транслітерація або транслітерування:** (від лат. *trans* “через”, “по той бік” і *litera* “літера” – механічна передача тексту й окремих слів, які записані однією графічною системою, засобами іншої графічної системи при другорядній ролі звукової точності, тобто передача однієї писемності літерами іншої. Напр.: *Алушта* – *Alushta*; *Борщагівка* – *Borshchivka* тощо

5) **комбінований спосіб перекладу: транскодування плюс описовий переклад (експлікація терміна):** *pirated product* – нелегально скопійований продукт.

Найхарактернішим способом перекладу проаналізованих термінів, що належать до:

а) ЛСП “учасники ринково-економічних відносин” є калькування (дослівний переклад);

б) ЛСП “місця здійснення економічної діяльності”, якими є назви підприємств (фірм, компаній, корпорацій тощо) є транскодування;

в) ЛСП “Капітал та грошові операції” є калькування та підбір еквівалентів;

г) ЛСП “Ринок, товари та збут” є описовий переклад та калькування (комбінація).

д) Фразеологічних одиниці у поєднанні із фінансово-ринковими термінами є підбір еквівалентів;

При перекладі на українську мову економічні тексти англійською мовою повинні бути адаптованими із урахуванням стилістичних і жанрових норм, що існують в українській мові і культурі стосовно відповідних текстів.

Неврахування розбіжностей в перекладі призводить до стилістичних перекладацьких помилок, що, хоча й вважаються менш серйозними вадами перекладу, ніж смислові помилки, вони все ж знижують якість перекладу.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Оскільки англійська мова є дійсно світовою мовою, з'явилась значна кількість запозичень у різних сферах діяльності: в економіці, в науці, культурі. Щорічно підписується значна кількість угод та контрактів з іноземцями. Все частіше наші спеціалісти їздять закордон для обміну досвідом, для знайомства з іноземними науковими досягненнями, представлення наших товарів закордоном. В українському суспільстві постійно зростає роль фінансово-ринкових відносин. Економічна термінологія постійно поповнюється новими одиницями, які не завжди вчасно фіксуються у словниках, що створює значні труднощі для перекладачів. Тому метою нашого дослідження було вивчити особливості функціонування фінансово-ринкових термінів у сучасних англомовних ЗМІ та описати способи їх перекладу.

У зв'язку з поставленою метою ми виконали наступні завдання:

1. Дослідили різні підходи до вивчення фінансово-ринкових термінів у сучасному мовознавстві. Визначили, що є два основних підходи до вивчення термінів: прибічники першого підходу називають терміном слово або словосполучення, мовний знак якого корелює з відповідним поняттям в системі понять даної галузі знань, а прибічники другого підходу наголошують на тому, що термін не є особливим словом, це особливе використання лексичної одиниці незалежно від того, якою частиною мови це слово репрезентовано, тобто функція, вид використання, а не особливий тип лексичних одиниць. Проте, наше дослідження доводить, що жоден із зазначених підходів до визначення терміна не може бути визнаний цілком задовільним. Лише у сукупності вони дозволяють зрозуміти сутність терміна.

2. Описали особливості англомовної економічної терміносистеми та визначили роль фінансово-ринкових термінів у сучасних ЗМІ, що дало підстави зробити висновок, що інтернаціоналізми англійського походження особливо активно поповнюють українську фінансову термінологію. Під час пошуку способів відтворення адекватних значень англійських термінологічних одиниць привернули до себе увагу дві цікаві тенденції у розвитку сучасної англійської

бізнесової терміносистеми: термінологізація загальнозживаної лексики та вживання економічних термінів у переносному значенні, що взагалі не характерне для термінології. Можливо, бурхливий розвиток ділових контактів та потреба номінації нових понять у бізнесі і діловому спілкуванні спричиняє рухомість лексичного значення слова. Також ми визначили, що синонімія, полісемія, використання термінологічних словосполучень та термінів є досить характерними для мови економіки. Синонімія не завжди є повною – вибір того чи іншого синоніма визначається відтінком значення і далеко не в кожному випадку перекладач може вільно орієнтуватися в рамках синонімічного ряду. Зворотньою стороною синонімії є полісемія – багатозначність терміна або слова. Слід зауважити, що в багатьох випадках терміни можуть мати значення, які належать різним мовним підсистемам. Практично кожний термін може стати основою для створення нових, похідних від нього термінів. Знання значення базового терміна допомагає правильно перекласти термін, який раніше не зустрічався, але який не є незнайомим.

3. Розробили класифікацію термінів щодо понятійних сфер фінансово-ринкової діяльності, і в нашому дослідженні ми виділили наступні лексико-семантичні поля: ЛСП «учасники ринково-економічних відносин»; ЛСП «місця здійснення економічної діяльності»; ЛСП «Капітал та грошові операції»; Фразеологічних одиниці у поєднанні із фінансово-ринковими термінами є калькування та підбір еквівалентів;

4. Проаналізувавши економічні терміни в текстах ми використали наступні прийоми їх перекладу:

1) Транскодування та калькування, тому, що більшість економічних термінів становлять інтернаціоналізми;

2) транслітерування та описовий переклад, з метою глибшого розкриття змісту основного поняття;

3) переклад за допомогою еквівалента, для того щоб передати оціночне значення терміну, його експресивність;

4) вилучення та додавання слова, тобто контекстуальне розтлумачення з метою правильної передачі змісту речення;

5) лексико-семантичні заміни (модуляції) для того, щоб вичерпно передати денотативне значення терміну.

Загалом кількість термінів, перекладених шляхом підбору словникового відповідника (еквівалента), становить 46%, перекладених за допомогою дослівного перекладу (калькування) – 20 %, шляхом описового перекладу (контекстуального розтлумачення) терміна – 15 %, транслітерація – 10%, та кількість термінів, перекладених способом лексичної модуляції (додавання, вилучення, заміна) становить 9 %.

5. Проаналізували особливості перекладу фінансово-ринкових термінів, на основі чого бачимо, що певний масив новітньої банківської термінології функціонує в українській мові у двох варіантах – у вигляді кальок з оригіналу та їхніх українських еквівалентів, але більшість англомовних бізнесових реалій не мають чіткого відповідника в українській мові і тому подаються у словниках у вигляді транслітерації з оригіналу з подальшим їх тлумаченням або дефініцією. Складні терміни можуть мати або калькування з оригіналу, або перекладатися описово або ж поєднанням способів перекладу.

6. Вивчили особливості заголовків, що містять економічні терміни, та стійкі фразеологічні словосполучення, що являють собою економічні терміни. Розглянувши сучасні англомовні ЗМІ, можна зробити висновок, що для заголовків характерним є не синтаксичне поле, а саме зміст, який передається за допомогою термінів. Газетні статті, в тому числі і заголовки, пишуться специфічною для журналістики мовою. Тому перекладачеві слід добре знати економічні поняття і сфери, особливо правильно тлумачити фразеологічні вирази, які складають значні труднощі у перекладі. Загалом такі сталі фразеологічні вирази перекладаються описово, тоді переклад є адаптованим із урахуванням стилістичних і жанрових норм, що існують в українській мові і культурі стосовно відповідних текстів.

При перекладі ринково-економічних термінів важливе значення має взаємодія терміну з контекстом, завдяки чому виявляється значення слова.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Англійська для економістів і бізнесменів : підручник. В. К. Шпак, О.О. Мустафа, Т. І. Бондар та ін.; за ред. В. К. Шпака. Київ : Вища школа, 2006. 223 с.
2. Анисимова А.Г., Шетле Т.В. Роль терминологии при обучении языку для специальных целей. *Филологические науки*. Москва, 2008. №3. С. 83-89.
3. Арнольд И.В. Основы научных исследований в лингвистике : учебное пособие. Москва : Высшая школа, 1991. 140 с.
4. Бабенко А. П., Христенкл Е. В. Американский вариант английского языка. Харьков : ИМП Рубикон, 1991. 233 с.
5. Баранник Д. Х. Українська мова на межі століть. *Мовознавство*. 2001. №3. 189 с.
6. Белова А. Д. Русско-английский разговорник для бизнесменов. Киевская правда, 1992. 149 с.
7. Белозьоров М.В. Англійські лексичні та фразеологічні новотвори у сфері економіки: структурний, семантичний і соціофункціональний аспекти: автореф. дис. канд. мед. н.: 10.02.04 / Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. Київ, 2003. 19 с.
8. Богацкий И. С., Дюканова Н. М. Бизнес-курс английского языка. Киев : Логос, 1998. 327 с.
9. Болтунова С. Т. и др. *American English for everyday and academic use*. Санкт-Петербург : Академический проект, 1996. 230 с.
10. Винокур Г.О. О некоторых явлениях словообразования в русской технической терминологии. Москва : Труды МИФЛИ, 1939. 520 С.
11. Гальперин А.И. Очерки по стилистике английского языка. Москва : Высшая школа, 2000. 446 с.
12. Герд А.С. Язык науки и техники как объект лингвистического изучения. *Филологические науки*. Москва : Айрис-пресс, 1986. № 2. С. 48–56.
13. Гінка Б.І. До питання про об'єктивне розмежування значень багатозначного слова. *Мовознавство*. 1982. № 4. С.68–72.
14. Глоба О.В. Принципи утворення навчальних словотворчих термінологічних словників (на матеріалі англ.економ.термінолексики) :

автореф. дис...канд. філол.наук: 10.02.04 /Одес.нац.ун-т. ім. І.Мечникова. Одеса, 2002. 20 с.

15. Д'яков А.С. Основи термінотворення: семантичні та соціолінгвістичні аспекти. Київ : Видавничий дім "KM Academia", 2000. 116 с.

16. Даниленко В.П. Семантическая структура специального слова и ее лексикографическое описание. Свердловск, 1991. 155 с.

17. Даниленко С.О. Лексико-семантические и грамматические особенности слов-терминов. Исследование по русской терминологии. Москва, 1981. С.13

18. Деловой контракт с зарубежным партнером / под. ред. Плотникова А.В. Киев : Либра, 1993. 173 с.

19. Дерді Е.Т. Словотвірні та структурно-семантичні характеристики англійських юридичних термінів: АКД. Київ, 2003. 20 с.

20. Дудок Р.І. Проблема значення та смислу терміна в гуманітарних науках. Монографія. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2009. 358 с.

21. Зорівчак Р. Г. Іноземна мова як засіб глибшого пізнання мови. Рідне слово, випуск 7. Київ, 1973. 256 с.

22. Іващишин О.М. Структурні особливості та семантична диференціація термінів-словосполучень у науково-технічних текстах. *Іноземна філологія*. 1996. Вип.109. С.41–44.

23. Казакова Т. А. Практические основы перевода. Санкт-Петербург : Изд-во «Союз», 2001. 320 с.

24. Канделаки Т.Л. Значение терминов и системы значений научно-технических терминологий. *Проблемы языка науки и техники*. Москва, 1970. С. 12–92.

25. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Вінниця : Нова книга, 2001. 303 с.

26. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця : Нова книга, 2002. 458 с.

27. Карасик В.И. Категориальные признаки в значении слова. Москва, 1988. С.89–90.

28. Карпусь И. А. Английский деловой язык. Киев : МАУП, 1995. 372 с.
29. Кислюк Л. П. Нові англійські запозичення і термінологія. *Українська термінологія*. Львів, 1992. 289 с.
30. Кияк Т.Р. Лингвистические аспекты терминоведения : учеб.пос. Киев, 1989. 104 с.
31. Ключевые слова в бизнесе: пособие по англ. яз. Билл Мэскалл; русское предисл. Т. Б. Назаровой. Москва : Астрель: АСТ, 2005. 224 с.
32. Кобозева И.М. Лингвистическая семантика. Москва : 2000. 352 с.
33. Коваленко А.Я. Загальний курс науково-технічного перекладу: навчальний посібник. Київ : Вища школа, 2001. 290 с.
34. Козир Є. Проблеми унормування чужомовних запозичень. *Українська термінологія і сучасність*: зб. наук. праць. Київ, 2001. Вип. IV. 344 с.
35. Комиссаров В. Н. Современное переводоведение. Курс лекцій. Москва : ЭТС, 1999. 190 с.
36. Комиссаров В.Н., Рецкер Я.И., Тархов В.И. Пособие по переводу с английского языка на русский. Ч.1. Москва, 1960. 186 с.
37. Корольков И. М., Голик С. С. Маркетинг. Київ : Наукова думка, 1990. 344 с.
38. Куделько З.Б. Англійська терміносистема ринкових взаємин: синтагматичні та парадигматичні особливості : автореф. дис. к. філол. н.: 10.02.04 / Львів, 2003. 18 с.
39. Кулиш Л. Ю., Друянова Е. А., Хачатурова М. Ф. Английский для общения. Киев : Астарта, 1995. 347 с.
40. Кумарова М. Г. Новый бизнес-английский (Курс деловой лексики английского языка). Москва : Акалис, 1997. 376 с.
41. Лотте Д.С. Основы построения научно-технической терминологии: Вопросы теории и методики. Москва, 1961. 200 с.
42. Лейчик В.М. Термин и его определение. *Терминоведение и терминография в индоевропейских языках*. Владивосток, 1987. С. 135–145.
43. Лемов А.В. Система, структура и функционирование научного термина. Саранск: Из-во Мордовского ун-та, 2000. 186 с.

44. Литвин О.Н. Українська машинобудівна термінологія: принципи укладання словників. *Вісник Львівського політехнічного університету. Серія філологічна*. Львів: Вид-во Львівська потехніка, 2018 Вип.35. С.23–28
45. Мазурик Д. В. Сучасні тенденції в оновленні лексики української літературної мови. *Вісник Львівського університету. Серія філологічна*. Львів, 2000. Вип. 29. 266 с.
46. Мостовий М.І. Лексикологія англійської мови : підр. для фак-тів іноз.мов. Харків : Основа, 1993. 256 с.
47. Мочерний С. В. Основи економічної теорії. Київ : Академія, 1997. 253 с.
48. Наконечна Г. Українська науково-технічна термінологія. *Історія і сьогодення*. Вісник Львів.держ.ун-ту ім.І.Франка. 1999. №8. С.29–37.
49. Наумовець А. Імплементация англіцизмів в українській мові. *Укр. термінологія і сучасність*: зб. наук. праць. Київ, 2001. Вип. IV. 134 с.
50. Нікуліна Н. Явище полісемії в термінознавстві (на мат. транспортної термінологічної мегасистеми). *Вісник Нац.ун-ту «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології»*. 2016. № 842. С. 96–99
51. Общая терминология: Вопросы теории. А. В. Суперанская, Н.В. Подольская, Н. В. Васильева. Москва : Высшая школа, 1989. 340 с.
52. Овчаренко В. Структура і семантика науково-технічного терміну. Харків, 1968. 212 с.
53. Петров В.В. Семантика научных терминов. Новосибирск : Изд-во Наука, 1982. 125 с.
54. Пілецька Н. Економічна термінологія як об'єкт дослідження. *Вісник Львівського політехнічного університету. Серія філологічна*. Львів: Вид-во Львівського університету, 2008 Вип. 35. С.175–181
55. Пчелінцева О.Е. Лексичні основи міжнародної термінології: Конспект лекцій. Черкаси: ЧДТУ, 2003. 72 с.
56. Реформатский А.А. Термин как член лексической системы языка. *Проблемы структурной лингвистики*. Москва, 1968. С. 103–126.
57. Синько Л. В., Пахомова Г. В. Американский английский язык. Київ : Экспресс, 1992. 212 с.

58. Скороходько Е.Ф. Термін у науковому тексті. Український інститут лінгвістики і менеджменту. Київ : Логос, 2006. 65 с.
59. Сліпенька В.Д. Англomовна термінологія штучного інтелекту в контексті інших терміносистем : автореф., дис. д. філол. н.: 10.02.04 . Київ. нац. лінг. у-т. Київ, 2008. 20 с.
60. Словник ділових термінів. Українською та англійською мовами. Я. Гаврилишин, О. Каркоць. Київ : Смолоскип, 1993. 96 с.
61. Стацюк Р.В. Основні підходи до визначення поняття «термін» у сучасній лінгвістичній науці. *Науковий вісник ДДПУ ім. Івана Франки Серія «Філологічні науки», «Мовознавство»* Том 5, №2, 2016. С. 112–116
62. Сучасна українська літературна мова. Лексика і фразеологія / за ред. І. К. Білодіда. Київ, 1973. 440 с.
63. Термин и слово. Межвузовский сборник. Горький, изд. ГГУ им. Н.И. Лобачевского, 1982. 132 с.
64. Хаютин А. Д. Термин, терминология, номенклатура / Самарканд : Самарск. Гоу.ун-тет им. Алишера Навои. 1971. 129 с.
65. Циткіна Ф. О. Термінологія й переклад. Львів: ВЛІ, 2003. 187 с.
66. Чорновол Г.В. Особливості вживання економічних термінів у сучасних періодичних виданнях. *Українська термінологія і сучасність* : збірник наук. праць. Київ : КНЕУ, 2001. №4. С. 154–156.
67. Шафф А. Введение в семантику. Москва : Изд-во иностранной литературы. 1963. 376 с.
68. Шевчук В.Н. Производные военные термины в английском языке. Москва : Воениздат, 1983. 231 с.
69. Burgh Anita, *The Azure Bowl*, London. Pan Books Ltd, 1990.
70. Erdman Paul, *The Panic of '89*, Sphere Book Ltd, Gr. Britain, 1997.
71. Fareed Zakaria. Writing the rules for a new world. *Newsweek*. 2008. № 31. P. 8–11.
72. Fearn Peter, *Business studies*, London, Hodder&Stoughton, 1993.
73. Hartley B., Viney P. *Streamline English. Connections*. Oxford University Press, 1999.

74. Hartley B., Viney P. Streamline English. Destinations. Oxford University Press, 1999.
75. Hodgetts Richard M. Economics, California, Addison-Wesley, 1990.
76. Jeffrey E. Garten. Stop the Free-fall. *Newsweek*. 2008. №22. P. 20–23.
77. Karina Robinson. Banking matters. *International Herald Tribune*. 2008. № 20. P. 9.
78. Korunets' I.V. Theory and practice of translation. K.: New Book, 2000. 446 p.
79. Leacock S. Perfect Lover's Guide and other stories. Moscow : Foreign Languages Publishing House, 1958. 336 с.
80. Michael Pettis. What China can learn from 1929. *Global Investor*. 2008. № 13. P. 29.
81. Naterop B. J., Weis E., Haberfellner E. Business Letters for All: Oxford University Press, 1977.
82. Nickels W.G. Understanding Business. Toronto: Times Mirror, 1987. 746 с.
83. Norman S. We're in Business. English for commercial practice and international trade. Student's Book. England : Longman, 1990.
84. Schiller Bradley R. The Economy Today, New York, Business division, 1989.
85. Ullman S. Semantics: An Introduction into the Science of Meaning. Oxford Blackwell, 1962. 278 p.

ПЕРЕЛІК ДОВІДКОВИХ ДЖЕРЕЛ

86. Джингардзе А. К. Толковый терминологический словарь-справочник. Москва : Инфоконт, 1991. 334 с.
87. Литвинов В. Д., Скорина Л. П., Латино-український словник Київ : Індоевропа, 1993. 340 с.
88. Російсько-український технічний словник / Уклад. В. Дубровський. – Вид. 2-е, змінене та доп. – К., 1996. – 104 с.

89. Семенкин В. Я., Серая Л. Г. Краткий русско-английский словарь-разговорник для делового человека. Москва : Колизей, 1991. 228 с.
90. Словник іншомовних слів /за ред. О. С. Мельничука. Вид. 2-е, випр. і доп. Київ : УРЕ, 1985. 967 с.
91. Словник іншомовних слів /уклад.: С. М. Морозов, Л. М. Шкарапута. Київ : Наук. Думка, 2000. 680 с.
92. Сыпченко В. А., Копыленко М. Л. Англо-русский справочник бизнесмена. Киев : Олимп, 1992. 211 с.
93. Ярцева В. М. Лингвистический энциклопедический словарь. Москва, 1990. 683 с.
94. Longman Dictionary of Contemporary English, London, 1995.
95. Webster's Universal Dictionary and Thesaurus. Montreal, Geddes&Grosset, 1993.
96. [електронний ресурс] : www.merriam-webster.com
97. [електронний ресурс] : www.Linguo.ru
98. [електронний ресурс] : www.en.wikipedia.org/wiki
99. [електронний ресурс] : www.linguilist.org
100. [електронний ресурс] : www.slovnyk.net
101. [електронний ресурс] : www.onelook.com

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

102. Business Week, May, 2018.
103. Financial Times, April – May, 2018.
104. Kyiv Post, April, 2018.
105. Sunday Times, March, 2019.
106. The Economist, 2007 – 2018.
107. The Guardian, March – April, 2019.
108. The Independent, April – May, 2019.
109. The Times, March – May, 2018.
110. The Wall Street Journal, March, 2018.
111. Today, March – May, 2018.

Summary

In recent years, the role of banks and economic relations in particular has increased in Ukrainian society. Financial and market terminology of English and Ukrainian languages is constantly updated with new units. Compilers of terminological dictionaries do not have time to record new words and phrases. Therefore, the **topicality** of this research is determined by the current situation in the field of terminological research, in particular the need for a detailed description of the active processes occurring in the financial and market terminological subsystem. The relevance is also due to the need for further study of the structural organization of lexical units of the language system, the study of the specifics of individual groups of these units, one of which is the lexical and semantic field of financial and economic terms.

Principled approaches to the study of term and terminology in domestic linguistics are based on the research of GO Vinokur, DS Lotte, OO Reformatsky, VM Leichik, VP Danylenko, TR Kiyak [10 ; 41; 56; 42; 16; 30]. According to most of them, the main element of terminology as a component of the terminology is the term. Thus, without defining the place of the term in modern linguistics and its main features, it is impossible to consider any terminological system. This determines the aim of our study.

The **object** of research is financial and market terms selected from modern English-language media.

The **subject** of the research is the peculiarities of the translation of financial and market terms.

The **aim** of the research is to study the peculiarities of the functioning of financial and market terms in modern English-language media and to apply adequate methods of their translation into the target language.

In connection with this aim, the following **tasks** are to be solved:

- to find out the history of studying financial and market terms in linguistics;
- describe the features of the English-language economic terminology;
- determine the role of financial and market terms in the media;
- analyze the features of the translation of financial and market terms;

- to develop a classification of terms in relation to the conceptual areas of financial and market activities;
- to study the features of headings that contain economic terms and idioms that are economic terms.

The **methods** used in the study are as follows: observation, descriptive method, comparison; the method of component analysis used to establish the structure of the value of the studied units; definition analysis used for the analysis of dictionary definitions of English-language nominations of financial and market terms; quantitative analysis, the application of which made it possible to determine the most successful ways of translating economic terms in the Ukrainian language.

The **material** of the research was terms selected from modern English-language media, such as the Sunday Times, Newsweek, the Times, the Independent, the Economist, the Guardian, the Wall Street Journal, Today, the Financial Times in the amount of 150 units.

The theoretical **significance** of the paper lies in the possibility of using its results to study the patterns of transformation and transposition processes in the transfer of structural and semantic features of financial and economic terms to the target language.

The scientific **novelty** of the work lies in the chosen approach to the analysis of the object of study, as well as in the novelty of the factual material to be described. Two classifications of financial-market terminology are carried out in the work: by methods of translation and by conceptual spheres of financial-market activity.

The **practical value** of the paper is due to the fact that its materials can be used in teaching courses in the basics of translation studies, theory and practice of translation from English into Ukrainian, as well as in special courses on terminology and translation of economic texts.

The **structure** of the master's thesis. The study consists of an introduction, two chapters - theoretical and practical, conclusions, a list of used sources in the amount of 111 units, of which - 85 main sources; 16 - reference and 10 sources of illustrative material.

Different approaches to the study of financial and market terms in modern linguistics have been researched. It was determined that there are two main approaches to the study of terms: proponents of the first approach call the term a word or phrase whose language sign correlates with the corresponding concept in the system of concepts of this field of knowledge, and proponents of the second approach emphasize that the term is not a special word. special use of a lexical unit regardless of which part of the language the word is represented, i.e. function, type of use, and not a special type of lexical units. However, our study proves that none of these approaches to the definition of the term can be considered completely satisfactory. Only together do they allow us to understand the meaning of the term.

The features of the English-language economic terminology and identified the role of financial and market terms in modern media have been described, which led to the conclusion that internationalisms of English origin are particularly active in supplementing the Ukrainian financial terminology. During the research for ways to reproduce adequate meanings of English terminological units, two interesting trends in the development of modern English business terminology attracted attention: terminology of common vocabulary and the use of economic terms in a figurative sense, which is not typical for terminology. Perhaps the rapid development of business contacts and the need to nominate new concepts in business and business communication causes the mobility of the lexical meaning of the word. We also determined that synonymy, polysemy, the use of terminological phrases and terms are quite characteristic of the language of economics. Synonymy is not always complete - the choice of a synonym is determined by the shade of meaning and not in every case the translator is free to navigate within the synonymous series. The reverse side of synonymy is polysemy - the ambiguity of a term or word. It should be noted that in many cases, terms can have meanings that belong to different language subsystems. Virtually every term can be the basis for the creation of new, derived terms. Knowing the meaning of the basic term helps to correctly translate a term that has not been encountered before, but which is not unfamiliar.

We have developed a classification of terms in relation to the conceptual areas of financial and market activities, and in our study we have identified the following

lexical and semantic fields: LSF "participants in market and economic relations"; LSF "places of economic activity"; LSF "Capital and money transactions"; Phraseological units in combination with financial and market terms are tracing and selection of equivalents;

Having analyzed economic terms in the texts, we used the following methods of their translation:

1) Transcoding and tracing, because most economic terms are internationalisms;

2) transliteration and descriptive translation, in order to better reveal the content of the basic concept;

3) translation with the help of the equivalent, in order to convey the estimated value of the term, its expressiveness;

4) omission and addition of the word, ie contextual interpretation in order to properly convey the meaning of the sentence;

5) lexical-semantic substitutions (modulations) in order to comprehensively convey the denotative meaning of the term.

In general, the number of terms translated by a dictionary equivalent (equivalent) is 46%, by literal translation (tracing) - 20%, by descriptive translation (contextual interpretation) of the term - 15%, transliteration - 10%, and the number of terms, translated by the method of lexical modulation (addition, removal, replacement) is 9%.

The peculiarities of the translation of financial and market terms have been analyzed, based on which we see that a certain array of modern banking terminology operates in Ukrainian in two versions - in the form of tracings from the original and their Ukrainian equivalents, but most English business realities do not have a clear equivalent in Ukrainian language and therefore are presented in dictionaries in the form of transliteration from the original with their subsequent interpretation or definition. Complex terms can have either a tracing from the original, or translated descriptively or a combination of translation methods.

The features of headings that contain economic terms, and stable phraseological phrases that are economic terms have been studied. Considering

modern English-language media, we can conclude that the headlines are not characterized by a syntactic field, but by the content conveyed through terms. Newspaper articles, including headlines, are written in a language specific to journalism. Therefore, the translator should be well acquainted with economic concepts and areas, especially the correct interpretation of phraseological expressions, which are significant difficulties in translation. In general, such fixed phraseological expressions are translated descriptively, then the translation is adapted taking into account the stylistic and genre norms that exist in the Ukrainian language and culture in relation to the relevant texts.

When translating market-economic terms, the interaction of the term with the context is important, due to which the meaning of the word is revealed.

Анотація

За останні роки в українському суспільстві зросла роль банків та економічних відносин зокрема. Фінансово-ринкова термінологія англійської та української мов постійно поповнюється новими одиницями. Укладачі термінологічних словників не встигають фіксувати нові слова і словосполучення. Тому, **актуальність** даної роботи визначається ситуацією, що склалась в галузі термінологічних досліджень, зокрема необхідністю детального опису активних процесів, що відбуваються у фінансово-ринковій термінологічній підсистемі. Актуальність зумовлена також необхідністю подальшого дослідження структурної організації лексичних одиниць мовної системи, вивчення специфіки окремих угруповань цих одиниць, одним із яких є лексико-семантичне поле фінансово-економічних термінів.

Принципові підходи до вивчення терміна і термінології у вітчизняній лінгвістиці засновані на дослідженнях Г.О.Винокура, Д.С.Лотте, О.О.Реформатського, В.М.Лейчика, В.П.Даниленка, Т.Р.Кияка [10; 41; 56; 42; 16; 30]. На думку більшості з них, основним елементом термінології як складової терміносистеми є термін. Таким чином, не визначивши місце терміна у сучасному мовознавстві та його основних ознак, не можна розглядати будь-яку терміносистему. Це й зумовлює наше мету нашого дослідження.

Об'єктом дослідження є фінансово-ринкові терміни, вибрані із сучасних англійських ЗМІ.

Предметом дослідження є особливості перекладу фінансово-ринкових термінів.

Мета дослідження – вивчити особливості функціонування фінансово-ринкових термінів у сучасних англійських ЗМІ та застосувати адекватні способи їх перекладу на цільову мову.

У зв'язку з поставленою метою передбачається розв'язання таких **завдань**:

- з'ясувати історію вивчення фінансово-ринкових термінів у мовознавстві;
- описати особливості англomовної економічної терміносистеми;
- визначити роль фінансово-ринкових термінів у ЗМІ;
- проаналізувати особливості перекладу фінансово-ринкових термінів;
- розробити класифікацію термінів щодо понятійних сфер фінансово-ринкової діяльності;
- вивчити особливості заголовків, що містять економічні терміни та ідіоми, що являють собою економічні терміни.

Методи, що використовувались при дослідженні є такі: метод спостереження, описовий, метод порівняння; метод компонентного аналізу, що використовувався для встановлення структури значення досліджуваних одиниць; дефініційний аналіз, що використовувався для аналізу словникових дефініцій англomовних номінацій фінансово-ринкових термінів; кількісний аналіз, застосування якого дало змогу визначити найвдаліші шляхи передачі економічних термінів українською мовою.

Матеріалом дослідження слугували терміни, дібрані із сучасних англomовних ЗМІ, таких як the Sunday Times, Newsweek, the Times, the Independent, the Economist, the Guardian, the Wall Street Journal, Today, the Financial Times у кількості 150 одиниць.

Теоретичне значення роботи полягає у можливості використання її результатів для вивчення закономірностей трансформаційних та транспозиційних процесів при передачі структурно-семантичних особливостей фінансово-економічних термінів на цільову мову.

Наукова новизна роботи полягає у вибраному підході до аналізу об'єкта дослідження, а також у новизні фактичного матеріалу, який підлягає опису. У роботі здійснено дві класифікації фінансово-ринкової термінології: за способами перекладу та за понятійними сферами фінансово-ринкової діяльності.

Практичне цінність роботи зумовлена тим, що її матеріали можна використати у викладанні курсів основ перекладознавства, теорії та практики

перекладу з англійської мови на українську, а також у спецкурсах із термінознавства та перекладу економічних текстів.

Структура магістерської роботи. Дослідження складається зі вступу, двох розділів – теоретичного та практичного, висновків, переліку використаних джерел у кількості 111 одиниць, із них – 85 основних джерел; 16 – довідкових та 10 джерел ілюстративного матеріалу.

Дослідили різні підходи до вивчення фінансово-ринкових термінів у сучасному мовознавстві. Визначили, що є два основних підходи до вивчення термінів: прибічники першого підходу називають терміном слово або словосполучення, мовний знак якого корелює з відповідним поняттям в системі понять даної галузі знань, а прибічники другого підходу наголошують на тому, що термін не є особливим словом, це особливе використання лексичної одиниці незалежно від того, якою частиною мови це слово репрезентовано, тобто функція, вид використання, а не особливий тип лексичних одиниць. Проте, наше дослідження доводить, що жоден із зазначених підходів до визначення терміна не може бути визнаний цілком задовільним. Лише у сукупності вони дозволяють зрозуміти сутність терміна.

Описали особливості англомовної економічної терміносистеми та визначили роль фінансово-ринкових термінів у сучасних ЗМІ, що дало підстави зробити висновок, що інтернаціоналізми англійського походження особливо активно поповнюють українську фінансову термінологію. Під час пошуку способів відтворення адекватних значень англійських термінологічних одиниць привернули до себе увагу дві цікаві тенденції у розвитку сучасної англійської бізнесової терміносистеми: термінологізація загальноповживаної лексики та вживання економічних термінів у переносному значенні, що взагалі не характерне для термінології. Можливо, бурхливий розвиток ділових контактів та потреба номінації нових понять у бізнесі і діловому спілкуванні спричиняє рухомість лексичного значення слова. Також ми визначили, що синонімія, полісемія, використання термінологічних словосполучень та термінів є досить характерними для мови економіки. Синонімія не завжди є повною – вибір того чи іншого синоніма визначається відтінком значення і далеко не в кожному

випадку перекладач може вільно орієнтуватися в рамках синонімічного ряду. Зворотньою стороною синонімії є полісемія – багатозначність терміна або слова. Слід зауважити, що в багатьох випадках терміни можуть мати значення, які належать різним мовним підсистемам. Практично кожний термін може стати основою для створення нових, похідних від нього термінів. Знання значення базового терміна допомагає правильно перекласти термін, який раніше не зустрічався, але який не є незнайомим.

Розробили класифікацію термінів щодо понятійних сфер фінансово-ринкової діяльності, і в нашому дослідженні ми виділили наступні лексико-семантичні поля: ЛСП «учасники ринково-економічних відносин»; ЛСП «місця здійснення економічної діяльності»; ЛСП «Капітал та грошові операції»; Фразеологічних одиниці у поєднанні із фінансово-ринковими термінами є калькування та підбір еквівалентів;

Проаналізувавши економічні терміни в текстах ми використали наступні прийоми їх перекладу:

6) Транскодування та калькування, тому, що більшість економічних термінів становлять інтернаціоналізми;

7) транслітерування та описовий переклад, з метою глибшого розкриття змісту основного поняття;

8) переклад за допомогою еквівалента, для того щоб передати оціночне значення терміну, його експресивність;

9) вилучення та додавання слова, тобто контекстуальне розтлумачення з метою правильної передачі змісту речення;

10) лексико-семантичні заміни (модуляції) для того, щоб вичерпно передати денотативне значення терміну.

Загалом кількість термінів, перекладених шляхом підбору словникового відповідника (еквівалента), становить 46%, перекладених за допомогою дослівного перекладу (калькування) – 20 %, шляхом описового перекладу (контекстуального розтлумачення) терміна – 15 %, транслітерація – 10%, та кількість термінів, перекладених способом лексичної модуляції (додавання, вилучення, заміна) становить 9 %.

Проаналізували особливості перекладу фінансово-ринкових термінів, на основі чого бачимо, що певний масив новітньої банківської термінології функціонує в українській мові у двох варіантах – у вигляді кальок з оригіналу та їхніх українських еквівалентів, але більшість англійських бізнесових реалій не мають чіткого відповідника в українській мові і тому подаються у словниках у вигляді транслітерації з оригіналу з подальшим їх тлумаченням або дефініцією. Складні терміни можуть мати або калькування з оригіналу, або перекладатися описово або ж поєднанням способів перекладу.

Вивчили особливості заголовків, що містять економічні терміни, та стійкі фразеологічні словосполучення, що являють собою економічні терміни. Розглянувши сучасні англійські ЗМІ, можна зробити висновок, що для заголовків характерним є не синтаксичне поле, а саме зміст, який передається за допомогою термінів. Газетні статті, в тому числі і заголовки, пишуться специфічною для журналістики мовою. Тому перекладачеві слід добре знати економічні поняття і сфери, особливо правильно тлумачити фразеологічні вирази, які складають значні труднощі у перекладі. Загалом такі сталі фразеологічні вирази перекладаються описово, тоді переклад є адаптованим із урахуванням стилістичних і жанрових норм, що існують в українській мові і культурі стосовно відповідних текстів.

При перекладі ринково-економічних термінів важливе значення має взаємодія терміну з контекстом, завдяки чому виявляється значення слова.